B. N. C
FIRENZE
1111
5

Digitized by Google

Digitized by Google

XII
CART

1111.6

Digitized by Google

RENATI DES-CARTES

MEDITATIONES DE PRIMA PHILOSOPHIA,

In quibus Dei exſiſtentia, & Animæ humanæ à corpore diſtinctio, demonſtrantur.

AMSTERODAMI,
Apud IOHANNEM BLAEV,
CIƆ IƆ C XLIV.

BIBLIOTECA NAZIONALE
1872
Digitized by Google

Typographus Lectori S.

CVm *iſtæ CL. V. Renati Carteſii* de prima Philoſophia Meditationes, *occaſionem dederint* Diſquiſitioni Metaphyſicæ *CL. V. Petri Gaſſendi*, & *ad faciliorem illius intelligentiam multùm conferre poſſint, rem tibi gratam me facturum exiſtimavi ſi eas hîc adjungerem. Quamvis enim illarum gemina jam exſtet editio, hanc tamen noſtram ad collationem inter utrumque ſcriptum inſtituendam commodiorem*, & *quæ te nec mole nec pretio gravatura eſt, ſperavi te non aſpernaturum. Vale*, & *noſtrum ſtudia tua juvandi propoſitum boni conſule.*

1111 5

Digitized by Google

SYNOPSIS
SEX SEQVENTIVM MEDITATIONVM.

IN prima cauſæ exponuntur propter quas de rebus omnibus, præſertim materialibus poſſumus dubitare; quandiu ſcilicet non habemus alia ſcientiarum fundamenta, quàm ea quæ antehac habuimus. Etſi autem iſtius tantæ dubitationis utilitas primâ fronte non appareat, eſt tamen in eo maxima quòd ab omnibus præjudiciis nos liberet, viámque facillimam ſternat ad mentem à ſenſibus abducendam: ac denique efficiat, ut de iis, quæ poſtea vera eſſe comperiemus, non ampliùs dubitare poſſimus.

In ſecunda, mens quæ propriâ libertate utens ſupponit ea omnia non exſiſtere, de quorum exiſtentiâ vel minimum poteſt dubitare, animadvertit fieri non poſſe quin ipſa interim exſiſtat. Quod etiam ſummæ eſt utilitatis, quoniam hoc pacto facilè diſtinguit quænam ad ſe, hoc eſt, ad naturam intellectualem, & quænam ad corpus pertineant. Sed quia fortè nonnulli rationes de animæ immortalitate illo in loco expectabunt, eos hic monendos puto me conatum eſſe nihil ſcribere quod non accuratè demonſtrarem: ideóque non alium ordinem ſequi potuiſſe quàm illum qui eſt apud Geometras uſitatus, ut nempe omnia præmitterem ex quibus quæſita propoſitio dependet, antequam de ipſa quidquam concluderem. Primum autem & præcipuum quod prærequiritur ad cognoſcendam animæ immortalitatem, eſſe ut quam maximè perſpicuum de eâ conceptum, & ab omni conceptu corporis planè diſtinctum formemus; quod ibi factum eſt: Præterea verò requiri etiam ut ſciamus ea omnia, quæ clarè & diſtinctè intelligimus, eo ipſo modo quo illa intelligimus, eſſe vera: quod ante quartam meditationem probari non potuit; & habendum eſſe diſtinctum naturæ corporeæ conceptum, qui partim in ipſa ſecunda, par-

da, partim etiam in quintâ & ſextâ formatur; atque ex his debere concludi ea omnia, quæ clarè & diſtinctè concipiuntur ut ſubſtantiæ diverſæ, ſicuti concipiuntur mens & corpus, eſſe revera ſubſtantias realiter à ſe mutuò diſtinctas; hócque in ſextâ concludi: idêmque etiam in ipsâ confirmari ex eo quòd nullum corpus niſi diviſibile intelligamus: contrà autem nullam mentem niſi indiviſibilem: neque enim poſſumus ullius mentis mediam partem concipere, ut poſſumus cujuſlibet quantumvis exigui corporis; adeo ut eorum naturæ non modò diverſæ, ſed etiam quodammodo contrariæ agnoſcantur. Non autem ulteriùs eâ de re in hoc ſcripto me egiſſe; tum quia hæc ſufficiunt ad oſtendendum ex corporis corruptione mentis interitum non ſequi, atque ſic ad alterius vitæ ſpem mortalibus faciendam; tum etiam quia præmiſſæ, ex quibus ipſa mentis immortalitas concludi poteſt, ex totius Phyſicæ explicatione dependent: primò ut ſciatur omnes omninò ſubſtantias, ſive res, quæ à Deo creari debent ut exſiſtant, ex naturâ ſuâ eſſe incorruptibiles, nec poſſe unquam deſinere eſſe, niſi ab eódem Deo concurſum ſuum iis denegante ad nihilum reducantur; ac deinde ut advertatur corpus quidem in genere ſumptum eſſe ſubſtantiam, ideóque nunquam etiam perire; ſed corpus humanum, quatenus à reliquis differt corporibus, non niſi ex certâ membrorum configuratione, aliiſque ejuſmodi accidentibus eſſe conflatum; mentem verò humanam non ita ex ullis accidentibus conſtare; ſed puram eſſe ſubſtantiam: etſi enim omnia ejus accidentia mutentur, ut quòd alias res intelligat, alias velit, alias ſentiat, &c. non idcirco ipſa mens alia evadit: humanum autem corpus aliud fit ex hoc ſolo quòd figura quarumdam ejus partium mutetur: ex quibus ſequitur corpus quidem perfacilè interire, mentem autem ex natura ſuâ eſſe immortalem.

In tertia meditatione meum præcipuum argumentum ad probandum Dei exſiſtentiam ſatis fusè ut mihi videtur, explicui. Verumtamen, quia, ut Lectorum animos quam maximè à ſenſibus abducerem, nullis ibi comparationibus à rebus corporeis petitis volui uti, multæ fortaſſe obſcuritates remanſerunt, ſed quæ, ut ſpero, poſtea

in

in reſponſionibus ad objectiones planè tollentur; ut inter cæteras quomodo idea entis ſummè perfecti, quæ in nobis eſt, tantum habeat realitatis objectivæ, ut non poßit non eſſe à cauſâ ſummè perfectâ, quod ibi illuſtratur comparatione machinæ valdè perfectæ, cujus idea eſt in mente alicujus artificis; ut enim artificium objectivum hujus ideæ debet habere aliquam cauſam, nempe ſcientiam hujus artificis, vel alicujus alterius à quo illam accepit, ita idea Dei, quæ in nobis eſt, non poteſt non habere Deum ipſum pro cauſâ.

In quartâ probatur ea omnia quæ clarè & diſtinctè percipimus eſſe vera: ſimúlque in quo ratio falſitatis conſiſtat explicatur: quæ neceſſariò ſciri debent tam ad præcedentia firmanda, quàm ad reliqua intelligenda. Sed ibi interim eſt advertendum nullo modo agi de peccato, vel errore qui committitur in perſecutione boni & mali, ſed de eo tantùm qui contingit in dijudicatione veri & falſi: Nec ea ſpectari quæ ad fidem pertinent, vel ad vitam agendam, ſed tantùm ſpeculativas, & ſolius luminis naturalis ope cognitas veritates.

In quintâ, præterquàm quòd natura corporea in genere ſumpta explicatur, novâ etiam ratione Dei exſiſtentia demonſtratur: ſed in quâ rurſus nonnullæ fortè occurrent difficultates, quæ poſteà in reſponſione ad objectiones reſolventur: ac denique oſtenditur quo pacto verum ſit ipſarum Geometricarum demonſtrationum certitudinem à cognitione Dei pendere.

In ſextâ denique intellectio ab imaginatione ſecernitur; diſtinctionum ſigna deſcribuntur: mentem realiter à corpore diſtingui, probatur: eandem nihilominùs tam arctè illi eſſe conjunctam, ut unum quid cum ipſâ componat, oſtenditur; omnes errores qui à ſenſibus oriri ſolent recenſentur, modi quibus vitari poßint exponuntur; & denique rationes omnes ex quibus rerum materialium exſiſtentia poßit concludi, afferuntur; non quòd eas valde utiles eſſe putarim ad probandum id ipſum quod probant, nempe revera eße aliquem mundum, & homines habere corpora, & ſimilia, de

Digitized by Google

quibus nemo unquam ſanæ mentis ſeriò dubitavit; ſed quia illas conſiderando agnoſcitur non eſſe tam firmas, nec tam perſpicuas, quàm ſunt eæ, per quas in mentis noſtræ & Dei cognitionem devenimus; adeò ut hæ ſint omnium certiſſimæ, & evidentiſſimæ, quæ ab humano ingenio ſciri poſſint. Cujus unius rei probationem in his meditationibus mihi pro ſcopo propoſui. Nec idcircò hîc recenſeo varias alias quæſtiones, de quibus etiam in ipſis ex occaſione tractatur.

Digitized by Google

MEDITATIONVM
De prima
PHILOSOPHIA,
In quibus
Dei exſiſtentia & Animæ à corpore diſtinctio demonſtrantur,

PRIMA.

De iis quæ in dubium revocari poſſunt.

ANimadverti jam ante aliquot annos, quàm multa ineunte ætate falſa pro veris admiſerim, & quàm dubia ſint quæcumque iſtis poſtea ſuperextruxi, ac proinde funditùs omnia ſemel in vita eſſe evertenda, atque à primis fundamentis denuò inchoandum, ſi quid aliquando firmum, & manſurum cupiam in ſcientiis ſtabilire; ſed ingens opus eſſe videbatur, eámque ætatem expectabam, quæ foret tam matura, ut capeſſendis diſciplinis aptior nulla ſequeretur. Quare tamdiu cunctatus ſum ut deinceps eſſem in culpâ, ſi quod temporis ſupereſt ad agendum, deliberando conſumerem. Opportunè igitur hodie mentem curis omnibus exſolvi, ſecurum mihi otium procuravi, ſolus ſecedo, ſeriò tandem & liberè generali huic mearum opinionum everſioni vacabo. Ad hoc autem non erit neceſſe, ut omnes eſſe falſas oſtendam, quod nunquam fortaſſis aſſequi poſſem; ſed quia jam ratio perſuadet non minùs accuratè ab iis quæ non planè certa ſunt, atque indubitata, quàm ab apertè falſis aſſenſionem eſſe cohibendam, ſatis erit ad omnes rejiciendas, ſi aliquam rationem dubitandi in unaquaque reperero. Nec ideò etiam ſingulæ erunt percurrendæ, quod operis eſſet infiniti: ſed quia ſuffoſſis fundamentis quidquid iis ſuperædificatum eſt, ſponte collabitur, aggrediar ſtatim ipſa principia, quibus illud omne quod

olim

olim credidi nitebatur. Nempe quidquid hactenus ut maximè verum admiſi, vel à ſenſibus, vel per ſenſus accepi, hos autem interdum fallere deprehendi; ac prudentiæ eſt nunquam illis planè confidere qui nos vel ſemel deceperunt. Sed fortè quamvis interdum ſenſus circa minuta quædam & remotiora nos fallant, pleraque tamen alia ſunt de quibus dubitari planè non poteſt, quamvis ab iiſdem hauriantur; ut jam me hîc eſſe, foco aſſidere, hyemali togâ eſſe indutum, chartam iſtam manibus contrectare, & ſimilia: manus verò has ipſas, totúmque hoc corpus meum eſſe, quâ ratione poſſet negari? niſi me fortè comparem neſcio quibus inſanis, quorum cerebella tam contumax vapor ex atra bile labefactat, ut conſtanter aſſeverent vel ſe eſſe reges, cùm ſunt pauperrimi, vel purpura indutos, cùm ſunt nudi, vel caput habere fictile, vel ſe totos eſſe cucurbitas, vel ex vitro conflatos; ſed amentes ſunt iſti, nec minùs ipſe demens viderer, ſi quod ab iis exemplum ad me transferrem. Præclarè ſanè, tanquam non ſim homo qui ſoleam noctu dormire, & eadem omnia in ſomnis pati, vel etiam interdum minùs veriſimilia, quàm quæ iſti vigilantes: quàm frequenter verò uſitata iſta, me hîc eſſe, togâ veſtiri, foco aſſidere, quies nocturna perſuadet? cùm tamen poſitis veſtibus jaceo inter ſtrata; atqui nunc certè vigilantibus oculis intueor hanc chartam, non ſopitum eſt hoc caput quod commoveo, manum iſtam prudens & ſciens extendo, & ſentio; non tam diſtincta contingerent dormienti: quaſi ſcilicet non recorder à ſimilibus etiam cogitationibus me aliàs in ſomnis fuiſſe deluſum: quæ dum cogito attentiùs, tam planè video nunquam certis indiciis vigiliam à ſomno poſſe diſtingui, ut obſtupeſcam, & ferè hic ipſe ſtupor mihi opinionem ſomni confirmet. Age ergo ſomniemus, nec particularia iſta vera ſint, nos oculos aperire, caput movere, manus extendere, nec fortè etjam nos habere tales manus, nec tale totum corpus; tamen profectò fatendum eſt viſa per quietem eſſe veluti quaſdam pictas imagines, quæ non niſi ad ſimilitudinem rerum verarum fingi potuerunt; Ideóque ſaltem generalia hæc, oculos, caput, manus, totúmque corpus res quaſdam non imaginarias, ſed veras exiſtere: nam ſanè pictores ipſi, ne tum quidem, cùm Sirenas & Satyriſcos maximè inuſitatis formis fingere ſtudent, naturas omni ex parte novas iis poſſunt aſſignare, ſed tantummodo diverſorum animalium membra permiſcent; vel ſi fortè aliquid excogitent adeò novum, ut nihil omnino ei ſimile fuerit viſum, atque ita planè fictitium ſit

& fal-

& falſum; certè tamen ad minimum veri colores eſſe debent, ex quibus illud componant: nec diſpari ratione, quamvis etiam generalia hæc, oculi, caput, manus, & ſimilia imaginaria eſſe poſſent, neceſſariò tamen ſaltem alia quædã adhuc magis ſimplicia, & univerſalia vera eſſe fatendum eſt, ex quibus tanquam coloribus veris omnes iſtæ ſeu veræ, ſeu falſæ, quæ in cogitatione noſtra ſunt, rerum imagines effinguntur. Cujus generis eſſe videntur natura corporea in communi, ejúſque extenſio; item figura rerum extenſarum; item quantitas, ſive earundem magnitudo, & numerus: item locus in quo exſiſtant, tempúſque per quod durent, & ſimilia. Quapropter ex his forſan non malè concludemus Phyſicam, Aſtronomiam, Medicinam, diſciplináſque alias omnes, quæ à rerum compoſitarum conſideratione dependent, dubias quidem eſſe; atqui Arithmeticam, Geometriam, aliáſque ejuſmodi, quæ nonniſi de ſimpliciſſimis & maximè generalibus rebus tractant, atque utrum eæ ſint in rerum naturâ nec ne, parum curant, aliquid certi atque indubitati continere: nam ſive vigilem, ſive dormiam, duo & tria ſimul juncta ſunt quinque, quadratúmque non plura habet latera quàm quatuor; nec fieri poſſe videtur ut tam perſpicuæ veritates in ſuſpicionem falſitatis incurrant. Verumtamen infixa quædam eſt meæ menti vetus opinio Deum eſſe qui poteſt omnia, & à quo talis, qualis exſiſto, ſum creatus: unde autem ſcio illum non feciſſe ut nulla planè ſit terra, nullum cœlum, nulla res extenſa, nulla figura, nulla magnitudo, nullus locus, & tamen hæc omnia non aliter quàm nunc mihi videantur exſiſtere? imò etiam quemadmodum judico interdum alios errare circa ea quę ſe perfectiſſimè ſcire arbitrantur, ita ego ut fallar quoties duo & tria ſimul addo, vel numero quadrati latera, vel ſi quid aliud facilius fingi poteſt? At fortè noluit Deus ita me decipi, dicitur enim ſummè bonus; ſed ſi hoc ejus bonitati repugnaret talem me creaſſe, ut ſemper fallar, ab eadem etiam videretur eſſe alienum permittere ut interdum fallar; quod ultimum tamen non poteſt dici. Eſſent verò fortaſſe nonnulli qui tam potentem aliquem Deum mallent negare, quàm res alias omnes credere eſſe incertas; ſed iis non repugnemus, totúmque hoc de Deo demus eſſe fictitium; at ſeu fato, ſeu caſu, ſeu continuata rerum ſerie, ſeu quovis alio modo me ad id quod ſum perveniſſe ſupponant; quoniam falli & errare imperfectio quædam eſſe videtur, quò minùs potentem originis meæ authorem aſſignabunt, eò probabilius erit me tam imperfectum eſſe

ut ſemper fallar: quibus ſanè argumentis non habeo quod reſpondeam, ſed tandem cogor fateri nihil eſſe ex iis quæ olim vera putabam, de quo non liceat dubitare, idque non per inconſiderantiam, vel levitatem, ſed propter validas & meditatas rationes, ideóque etiam ab iiſdem, non minùs quàm ab apertè falſis accuratè deinceps aſſenſionem eſſe cohibendam, ſi quid certi velim invenire. Sed nondum ſufficit hæc advertiſſe, curandum eſt ut recorder, aſſiduè enim recurrunt conſuetæ opiniones, occupántque credulitatem meã tanquam longo uſu & familiaritatis jure ſibi devinctam, ferè etiam me invito; nec unquam iis aſſentiri, & confidere deſueſcam, quamdiu tales eſſe ſupponam quales ſunt revera, nempe aliquo quidem modo dubias, ut jam jam oſtenſum eſt, ſed nihilominùs valde probabiles, & quas multò magis rationi conſentaneum ſit credere quàm negare. Quapropter, ut opinor, non malè agam, ſi voluntate planè in contrarium verſa me ipſum fallam, illáſque aliquandiu omninò falſas, imaginariaſque eſſe fingam, donec tandem velut æquatis utrimque præjudiciorum ponderibus, nulla ampliùs prava conſuetudo judicium meum à recta rerum perceptione detorqueat. Etenim ſcio nihil inde periculi, vel erroris interim ſequuturum, & me plus æquo diffidentiæ indulgere non poſſe, quandoquidem nunc non rebus agendis, ſed cognoſcendis tantùm incumbo. Supponam igitur non optimum Deum fontem veritatis, ſed Genium aliquem malignum, eundémque ſummè potentem, & callidum omnem ſuam induſtriam in eo poſuiſſe, ut me falleret: putabo cœlum, aërem, terram, colores, figuras, ſonos, cunctáque externa nihil aliud eſſe quàm ludificationes ſomniorum, quibus inſidias credulitati meæ tetendit: conſiderabo meipſum tanquam manus non habentem, non oculos, non carnem, non ſanguinem, non aliquem ſenſum, ſed hæc omnia me habere falsò opinantem: manebo obſtinatè in hac meditatione defixus, atque ita ſiquidem non in poteſtate meâ ſit aliquid veri cognoſcere, at certè hoc quod in me eſt ne falſis aſſentiar, nec mihi quidquam iſte deceptor, quantumvis potens, quantumvis callidus poſſit imponere, obfirmatâ mente cavebo. Sed laborioſum eſt hoc inſtitutum, & deſidia quædam ad conſuetudinem vitæ me reducit, nec aliter quàm captivus, qui fortè imaginaria libertate fruebatur in ſomnis, quum poſtea ſuſpicari incipit ſe dormire, timet excitari, blandíſq; illuſionibus lentè connivet: ſic ſponte relabor in veteres opiniones, vereórq; expergiſci, ne placidæ quieti

labo-

laborioſa vigilia ſuccedens non in aliqua luce, ſed inter inextricabiles jam motarum difficultatum tenebras in poſterum ſit degenda.

MEDITATIO II.

De natura mentis humanæ: Quòd ipſa ſit notior quàm corpus.

IN tantas dubitationes heſternâ meditatione conjectus ſum, ut nequeam ampliùs earum obliviſci, nec videam tamen qua ratione ſolvendæ ſint, ſed tanquam in profundum gurgitem ex improviſo delapſus ita turbatus ſum, ut nec poſſim in imo pedem figere, nec enatare ad ſummum. Enitar tamen & tentabo rurſus eandem viam quam heri fueram ingreſſus, removendo ſcilicet illud omne quod vel minimum dubitationis admittit, nihilo ſeciùs quàm ſi omninò falſum eſſe comperiſſem, pergámque porrò donec aliquid certi, vel ſi nihil aliud, ſaltē hoc ipſum pro certo nihil eſſe certi cognoſcam. Nihil niſi punctum petebat Archimedes, quod eſſet firmum & immobile, ut integram terram loco dimoveret; magna quoque ſperanda ſunt, ſi vel minimum quid invenero quod certum ſit & inconcuſſum. Suppono igitur omnia quæ video falſa eſſe, credo nihil unquam extitiſſe eorum quæ mendax memoria repræſentat, nullos planè habeo ſenſus; corpus, figura, extenſio, motus, locúſq; ſunt chimeræ; quid igitur erit verum? fortaſſis hoc unum nihil eſſe certi. Sed unde ſcio nihil eſſe diverſum ab iis omnibus quæ jam jam recenſui, de quo ne minima quidem occaſio ſit dubitandi? Nunquid eſt aliquis Deus, vel quocunq; nomine illum vocē, qui mihi has ipſas cogitationes immittit? quare verò hoc putem, cùm forſan ipſemet illarum author eſſe poſſim? Nunquid ergo ſaltem ego aliquid ſum? ſed jam negavi me habere ullos ſenſus, & ullum corpus; hæreo tamen, nam quid inde? ſúmne ita corpori, ſenſibúſque alligatus, ut ſine illis eſſe non poſſim? ſed mihi perſuaſi, nihil planè eſſe in mundo, nullum cœlum, nullam terram, nullas mentes, nulla corpora, nonne igitur etiam me non eſſe? imo certè ego eram ſi quid mihi perſuaſi: ſed eſt deceptor neſcio quis, ſummè potens, ſummè callidus, qui de induſtria me ſemper fallit; haud dubiè igitur ego etiam ſum ſi me fallit, & fallat quantum poteſt, nunquam tamen efficiet, ut nihil ſim quamdiu me aliquid eſſe cogitabo: adeò ut omnibus ſatis ſuperq; penſitatis deniq; ſtatuendum ſit hoc pronuntiatum, Ego ſum, ego exſiſto, quoties à me profertur, vel mente concipitur, neceſſariò eſſe verum. Nondum verò ſatis intelligo, quiſnam ſim ego ille,

qui jam neceſſariò ſum, deincépſque cavendum eſt ne fortè quid aliud imprudenter aſſumam in locum mei, ſicque aberrem etiam in ea cognitione, quam omnium certiſſimam, evidentiſſimámque eſſe contendo. Quare jam denuò meditabor quidnam me olim eſſe crediderim, priuſquàm in has cogitationes incidiſſem; ex quo deinde ſubducam quidquid allatis rationibus vel minimùm potuit infirmari, ut ita tandem præcisè remaneat illud tantùm quod certum eſt & inconcuſſum. Quidnam igitur antehàc me eſſe putavi? hominem ſcilicet; ſed quid eſt homo? dicámne animal rationale? non; quia poſteà quærendum foret quidnam animal ſit, & quid rationale, atque ita ex unâ quæſtione in plures difficilioréſque delaberer; nec jam mihi tantum otii eſt, ut illo velim inter iſtiuſmodi ſubtilitates abuti: ſed hic potiùs attendam quid ſponte, & naturâ duce cogitationi meæ antehac occurrebat quoties quid eſſem conſiderabam: nempe occurrebat primò me habere vultum, manus, brachia, totámque hanc membrorum machinam, qualis etiam in cadavere cernitur, & quam corporis nomine deſignabam; occurrebat prætereà me nutriri, incedere, ſentire & cogitare; quas quidem actiones ad animam referebam; ſed quid eſſet hæc anima vel non advertebam, vel exiguum neſcio quid imaginabar inſtar venti, vel ignis, vel ætheris, quod craſſioribus mei partibus eſſet infuſum: de corpore verò ne dubitabam quidem, ſed diſtinctè me noſſe arbitrabar ejus naturam, quam ſi fortè, qualem mente concipiebam, deſcribere tentaſſem, ſic explicuiſſem: per corpus intelligo illud omne quod aptum eſt figurâ aliquâ terminari, loco circumſcribi, ſpatium ſic replere, ut ex eo aliud omne corpus excludat; tactu, viſu, auditu, guſtu, vel odoratu percipi, nec non moveri pluribus modis, non quidem à ſe ipſo, ſed ab alio quopiam à quo tangatur; namque habere vim ſeipſum movendi, item ſentiendi, vel cogitandi nullo pacto ad naturam corporis pertinere judicabam; quinimò mirabar potiùs tales facultates in quibuſdam corporibus reperiri. Quid autem nunc ubi ſuppono deceptorem aliquem potentiſſimum, &, ſi fas eſt dicere, malignum, datâ operâ in omnibus, quantum potuit, me deluſiſſe, poſſúmne affirmare me habere vel minimum quid ex iis omnibus, quæ jam dixi ad naturam corporis pertinere? attendo, cogito, revolvo, nihil occurrit, fatigor eadem fruſtrà repetere. Quid verò ex iis quæ animæ tribuebam, nutriri, vel incedere?
quando-

quandoquidem jam corpus non habeo, hæc quoque nihil ſunt niſi figmenta: ſentire? nempe etiam hoc non fit ſine corpore, & permulta ſentire viſus ſum in ſomnis quæ deinde animadverti me non ſenſiſſe: cogitare? hîc invenio, cogitatio eſt, hæc ſola à me divelli nequit, ego ſum, ego exiſto, certum eſt. Quandiu autem? nempe quandiu cogito; nam fortè etiam fieri poſſet, ſi ceſſarem ab omni cogitatione ut illico totus eſſe deſinerem: nihil nunc admitto niſi quod neceſſariò ſit verum: ſum igitur præcisè tantùm res cogitans, id eſt, mens, ſive animus, ſive intellectus, ſive ratio, voces mihi priùs ſignificationis ignotæ: ſum autem res vera, & verè exſiſtens, ſed qualis res? dixi, cogitans. Quid prætereà? imaginabor: non ſum compages illa membrorum, quæ corpus humanum appellatur; non ſum etiam tenuis aliquis aër iſtis membris infuſus, non ventus, non ignis, non vapor, non halitus, non quidquid mihi fingo, ſuppoſui enim iſta nihil eſſe; manet poſitio, nihilominùs tamen ego aliquid ſum. Fortaſſis verò contingit, ut hæc ipſa, quæ ſuppono nihil eſſe, quia mihi ſunt ignota, tamen in rei veritate non differant ab eo me quem novi? neſcio, de hac re jam non diſputo; de iis tantum quæ mihi nota ſunt judicium ferre poſſum: novi me exſiſtere, quæro quis ſim ego ille quem novi: certiſſimum eſt hujus ſic præcisè ſumpti notitiam non pendere ab iis quæ exſiſtere nondum novi: non igitur ab iis ullis, quæ imaginatione effingo. Atque hoc verbum, *effingo*, admonet me erroris mei: nam fingerem reverà ſi quid me eſſe imaginarer, quia nihil aliud eſt imaginari quàm rei corporeæ figuram, ſeu imaginem contemplari; jam autem certò ſcio me eſſe, ſimúlque fieri poſſe ut omnes iſtæ imagines, & generaliter quæcumque ad corporis naturam referuntur, nihil ſint præter inſomnia; quibus animadverſis, non minus ineptire videor dicendo, imaginabor, ut diſtinctiùs agnoſcam quiſnam ſim, quàm ſi dicerem, jam quidem ſum experrectus, videóque nonnihil veri, ſed quia nondum video ſatis evidenter, datâ operâ obdormiam ut hoc ipſum mihi ſomnia veriùs, evidentiúſque repræſentent. Itaque cognoſco nihil eorum quæ poſſum imaginationis ope comprehendere ad hanc quam de me habeo notitiam pertinere, mentémque ab illis diligentiſſimè eſſe avocandam, ut ſuam ipſa naturam quàm diſtinctiſſimè percipiat. Sed quid igitur ſum? res cogitans: quid eſt hoc? nempe dubitans, intelligens, affirmans, negans, volens, nolens, imaginans quoque, & ſentiens.

Non pauca ſanè hæc ſunt, ſi cuncta ad me pertineant, ſed quidni pertinerent? nonne ego ipſe ſum qui jam dubito ferè de omnibus, qui nonnihil tamen intelligo, qui hoc unum verum eſſe affirmo, nego cætera, cupio plura noſſe, nolo decipi, multa vel invitus imaginor, multa etiam tanquam à ſenſibus venientia animadverto. Quid eſt horum, quamvis ſemper dormiam, quamvis etiam is qui me creavit quantum in ſe eſt me deludat, quod non æquè verum ſit ac me eſſe? quid eſt quod à mea cogitatione diſtinguatur? quid eſt quod à me ipſo ſeparatum dici poſſit? Nam quòd ego ſim qui dubitem, qui intelligam, qui velim, tam manifeſtum eſt, ut nihil occurrat per quod evidentiùs explicetur: ſed verò etiam ego idem ſum qui imaginor, nam quamvis fortè, ut ſuppoſui, nulla prorſus res imaginata vera ſit, vis tamen ipſa imaginandi revera exſiſtit, & cogitationis meæ partem facit: idem denique ego ſum qui ſentio, ſive qui res corporeas tanquam per ſenſus animadverto: videlicet jam lucem video, ſtrepitum audio, calorem ſentio; falſa hæc ſunt, dormio enim. At certè videre videor, audire, caleſcere, hoc falſum eſſe non poteſt, hoc eſt propriè quod in me ſentire appellatur; atque hoc præcisè ſic ſumptum nihil aliud eſt quàm cogitare: ex quibus equidem aliquantò meliùs incipio noſſe quiſnam ſim: ſed adhuc tamen videtur, nec poſſum abſtinere quin putem, res corporeas, quarum imagines cogitatione formantur, & quas ipſi ſenſus explorant, multò diſtinctiùs agnoſci quam iſtud neſcio quid mei, quod ſub imaginationem non venit: quanquam profectò ſit mirum res quas animadverto eſſe dubias, ignotas, à me alienas, diſtinctiùs quàm quod verum eſt, quod cognitum, quàm denique me ipſum à me comprehendi: ſed video quid ſit, gaudet aberrare mens mea, nec dum ſe patitur intra veritatis limites cohiberi. Eſto igitur, & adhuc ſemel laxiſſimas habenas ei permittamus, ut illis paulò pòſt opportunè reductis faciliùs ſe regi patiatur. Conſideremus res illas quæ vulgò putantur omnium diſtinctiſſimè comprehendi; corpora ſcilicet, quæ tangimus, quæ videmus, non quidem corpora in communi, generales enim iſtæ perceptiones aliquanto magis confuſæ eſſe ſolent, ſed unum in particulari; ſumamus exempli causâ hanc ceram; nuperrimè ex favis fuit educta, nondum amiſit omnem ſaporem ſui mellis, nonnihil retinet odoris florum ex quibus collecta eſt; ejus color, figura, magnitudo, manifeſta ſunt: dura eſt, frigida eſt, facilè tangitur, ac ſi articulo ferias emittet

ſonum;

ſonum; omnia denique illi adſunt quæ requiri videntur ut corpus aliquod poſſit quàm diſtinctiſſimè cognoſci. Sed ecce, dum loquor, igni admovetur, ſaporis reliquiæ purgantur, odor expirat, color mutatur, figura tollitur, creſcit magnitudo, fit liquida, fit calida, vix tangi poteſt, nec jam ſi pulſes emittet ſonum: remanétne adhuc eadem cera? remanere fatendum eſt, nemo negat, nemo aliter putat. Quid erat igitur in eà quod tam diſtinctè comprehendebatur? certè nihil eorum quæ ſenſibus attingebam; nam quæcunque ſub guſtum, vel odoratum, vel viſum, vel tactum, vel auditum veniebant, mutata jam ſunt, remanet cera. Fortaſſis illud erat quod nunc cogito, nempe ceram ipſam non quidem fuiſſe iſtam dulcedinem mellis, nec florum fragrantiam, nec iſtam albedinem, nec figuram, nec ſonum, ſed corpus quod mihi apparebat paulò antè modis iſtis conſpicuum, nunc diverſis: quid eſt autem hoc præcisè quod ſic imaginor? attendamus, & remotis iis, quæ ad ceram non pertinent, videamus quid ſuperſit; nempe nihil aliud quàm extenſum quid, flexibile, mutabile: Quid verò eſt hoc flexibile, mutabile? an quod imaginor hanc ceram ex figurâ rotundâ in quadratam, vel ex hac in triangularem verti poſſe? nullo modo, nam innumerabilium ejuſmodi mutationum capacem eá eſſe comprehendo, nec poſſum tamen innumerabiles imaginando percurrere, nec igitur comprehenſio hæc ab imaginandi facultate perficitur. Quid extenſum? nunquid etiam ipſa ejus extenſio eſt ignota? nam in cera liqueſcente fit major, major in ferventi, majorque rurſus ſi calor augeatur; nec rectè judicarem quid ſit cera, niſi putarem hanc etiam plures ſecundùm extenſionem varietates admittere quàm fuerim unquam imaginando complexus: ſupereſt igitur ut concedam, me nequidem imaginari quid ſit hæc cera, ſed ſola mente percipere: dico hanc in particulari, de cera enim in communi clarius eſt: quænam verò eſt hæc cera quæ non niſi mente percipitur; nempe eadem quam video, quam tango, quam imaginor; eadem denique quam ab initio eſſe arbitrabar: atqui, quod notandum eſt, ejus perceptio non viſio, non tactio, non imaginatio eſt, nec unquam fuit, quamvis priùs ita videretur, ſed ſolius mentis inſpectio, quæ vel imperfecta eſſe poteſt & confuſa, ut priùs erat, vel clara & diſtincta, ut nunc eſt, prout minus vel magis ad illa ex quibus conſtat attendo. Miror verò interim quàm prona ſit mea mens in errores, nam quamvis hæc apud me tacitus, & ſine voce conſiderem, hæreo tamen in

men in verbis ipſis, & ferè decipior ab ipſo uſu loquendi: dicimus enim nos videre ceram ipſammet ſi adſit, non ex colore, vel figura eam adeſſe judicare, unde concluderem ſtatim, ceram ergo viſione oculi, non ſolius mentis inſpectione cognoſci: niſi jam fortè reſpexiſſem ex feneſtra homines in platea tranſeuntes, quos etjam ipſos non minus uſitatè quàm ceram dico me videre: quid autem video præter pileos & veſtes, ſub quibus latere poſſent automata, ſed judico homines eſſe: atque ita id quod putabam me videre oculis, ſola judicandi facultate, quæ in mente meâ eſt, comprehendo. Sed pudeat ſuprà vulgus ſapere cupientem ex formis loquendi quas vulgus invenit dubitationem quæſiviſſe, pergamúſque deinceps, attendendo utrùm ergo perfectiùs, evidentiúſque percipiebam quid eſſet cera, cùm primùm aſpexi, credidique me illam ipſo ſenſu externo, vel ſaltem ſenſu communi, ut vocant, id eſt potentiâ imaginatrice cognoſcere; an verò potiùs nunc, poſtquam diligentiùs inveſtigavi tum quid ea ſit, tum quomodo cognoſcatur: certè hac de re dubitare eſſet ineptum, nam quid fuit in prima perceptione diſtinctum? quid quòd non à quovis animali haberi poſſe videretur? at verò cùm ceram ab externis formis diſtinguo, & tanquam veſtibus detractis nudam conſidero, ſic illam revera, quamvis adhuc error in judicio meo eſſe poſſit, non poſſum tamen ſine humana mente percipere. Quid autem dicam de hac ipſa mente, ſive de me ipſo, nihil-dum enim aliud admitto in me eſſe præter mentem, quid inquam ego qui hanc ceram videor tam diſtinctè percipere, nunquid me ipſum non tantùm multò veriùs, multò certiùs, ſed etiam multò diſtinctiùs, evidentiúſque cognoſco? nam ſi judico ceram exſiſtere ex eo quod hanc videam, certè multò evidentiùs efficitur me ipſum etiam exſiſtere ex eo ipſo quòd hanc videam: fieri enim poteſt ut hoc quod video non verè ſit cera, fieri poteſt ut ne quidem oculos habeam, quibus quidquam videatur; ſed fieri planè non poteſt cùm videam, ſive (quod jam non diſtinguo) cùm cogitem me videre, ut ego ipſe cogitans non aliquid ſim: ſimili ratione ſi judico ceram eſſe ex eo quòd hanc tangam, idem rurſus efficietur, videlicet me eſſe: ſi ex eo quòd imaginer, vel quavis alia ex cauſa, idem planè. Sed & hoc ipſum quod de cera animadverto, ad reliqua omnia quæ ſunt extra me poſita licèt applicare. Porrò autem ſi magis diſtincta viſa ſit ceræ perceptio poſtquam mihi non ex ſolo viſu, vel tactu, ſed pluribus ex cauſis innotuit, quantò diſtin-

diſtinctiùs me ipſum à me nunc cognoſci fatendum eſt, quandoquidem nullæ rationes vel ad ceræ, vel ad cujuſpiam alterius corporis perceptionem poſſint juvare, quin eædem omnes mentis meæ naturam meliùs probent. Sed & alia inſuper tam multa ſunt in ipſa mente, ex quibus ejus notitia diſtinctior reddi poteſt, ut ea quæ ex corpore ad illam emanant, vix numeranda videantur. Atque ecce tandem ſponte ſum reverſus eò quò volebam; nam cùm mihi nunc notum ſit ipſamet corpora non propriè à ſenſibus, vel ab imaginandi facultate, ſed à ſolo intellectu percipi, nec ex eo percipi quòd tangantur, aut videantur, ſed tantùm ex eo quòd intelligantur, apertè cognoſco nihil faciliùs, aut evidentiùs mea mente poſſe à me percipi. Sed quia tam citò deponi veteris opinionis conſuetudo non poteſt, placet hìc conſiſtere, ut altiùs hæc nova cognitio memoriæ meæ diuturnitate meditationis infigatur.

MEDITATIO III.

De Deo, quòd exſiſtat.

CLaudam nunc oculos, aures obturabo, avocabo omnes ſenſus, imagines etiam rerum corporalium omnes vel ex cogitatione mea delebo, vel certè, quia hoc fieri vix poteſt, illas ut inanes & falſas nihili pendam, méque ſolum alloquendo, & penitiùs inſpiciendo meipſum paulatim mihi magis notum & familiarem reddere conabor. Ego ſum res cogitans, id eſt dubitans, affirmans, negans, pauca intelligens, multa ignorans, volens, nolens, imaginans etiam & ſentiens; ut enim antè animadverti, quamvis illa, quæ ſentio vel imaginor, extra me fortaſſe nihil ſint, illos tamen cogitandi modos, quos ſenſus & imaginationes appello, quatenus cogitandi quidam modi tantùm ſunt, in me eſſe ſum certus. Atque his paucis omnia recenſui quæ verè ſcio, vel ſaltem quæ me ſcire hactenus animadverti. Nunc circumſpiciam diligentiùs an forte adhuc apud me alia ſint ad quæ nondum reſpexi: ſum certus me eſſe rem cogitantem, nunquid ergo etiam ſcio quid requiratur ut de aliquâ re ſim certus? nempe in hac primâ cognitione nihil aliud eſt, quàm clara quædam & diſtincta perceptio ejus quod affirmo; quæ ſanè non ſufficeret ad me certum de rei veritate reddendum, ſi poſſet unquam contingere, ut aliquid quod ita clarè & diſtinctè perciperem falſum eſſet: ac proinde jam videor pro regulâ generali poſſe

ſtatuere, illud omne eſſe verum quod valde clarè & diſtinctè percipio. Verumtamen multa priùs ut omninò certa & manifeſta admiſi, quæ tamen poſtea dubia eſſe deprehendi: qualia ergo iſta fuere? nempe terra, cœlum, ſidera & cætera omnia quæ ſenſibus uſurpabam: quid autem de illis clarè percipiebam? nempe ipſas talium rerum ideas, ſive cogitationes menti meæ obverſari; ſed ne nunc quidem illas ideas in me eſſe inficior. Aliud autem quiddam erat quod affirmabam, quódque etiam ob conſuetudinem credendi clare me percipere arbitrabar, quod tamen revera non percipiebam; nempe res quaſdam extra me eſſe à quibus ideæ iſtæ procedebant, & quibus omninò ſimiles erant; atque hoc erat, in quo vel fallebar, vel certè ſi verum judicabam, id non ex vi meæ perceptionis contingebat. Quid verò cùm circa res Arithmeticas, vel Geometricas aliquid valde ſimplex & facile conſiderabam, ut quod duo & tria ſimul juncta ſint quinque, vel ſimilia, nunquid ſaltem illa ſatis perſpicuè intuebar ut vera eſſe affirmarem? Equidem non aliam ob cauſam de iis dubitandum eſſe poſtea judicavi, quàm quia veniebat in mentem fortè aliquem Deum talem mihi naturam indere potuiſſe ut etiam circa illa deciperer quæ manifeſtiſſima viderentur; ſed quoties hæc præconcepta de ſummâ Dei potentia opinio mihi occurrit, non poſſum non fateri, ſiquidem velit, facile illi eſſe efficere ut errem etiam in iis quæ me puto mentis oculis quam evidentiſſimè intueri; quoties verò ad ipſas res quas valde clarè percipere arbitror me converto, tam plane ab illis perſuadeor ut ſponte erumpam in has voces, fallat me quiſquis poteſt, nunquam tamen efficiet ut nihil ſim, quandiu me aliquid eſſe cogitabo, vel ut aliquando verum ſit me nunquam fuiſſe, cùm jam verum ſit me eſſe; vel fortè etiam ut duo & tria ſimul juncta plura vel pauciora ſint quàm quinque, vel ſimilia, in quibus ſcilicet repugnantiam agnoſco manifeſtam. Et certè cùm nullam occaſionem habeam exiſtimandi aliquem Deum eſſe deceptorem, nec quidem adhuc ſatis ſciam utrum ſit aliquis Deus, valde tenuis, &, ut ita loquar, Metaphyſica dubitandi ratio eſt quæ tantùm ex ea opinione dependet. Vt autem etiam illa tollatur quamprimum occurret occaſio, examinare debeo an ſit Deus, & ſi ſit, an poſſit eſſe deceptor; hac enim re ignorata non videor de ulla alia planè certus eſſe unquam poſſe. Nunc autem ordo videtur exigere, ut priùs omnes meas cogitationes in certa genera diſtribuam, & in quibúſnam ex illis veritas aut falſitas propriè conſiſtat, inquiram. Quædam ex his tanquam rerum imagi-

imagines ſunt, quibus ſolis propriè convenit ideæ nomen, ut cùm hominem, vel Chimæram, vel Cœlum, vel Angelum, vel Deum cogito; aliæ verò alias quaſdam prætereà formas habent, ut cùm volo, cùm timeo, cum affirmo, cùm nego, ſemper quidem aliquam rem ut ſubjectum meæ cogitationis apprehendo, ſed aliquid etiam ampliùs quàm iſtius rei ſimilitudinem cogitatione complector; & ex his aliæ voluntates, ſive affectus, aliæ autem judicia appellantur. Iam quod ad ideas attinet, ſi ſolæ in ſe ſpectentur, nec ad aliud quid illas referam, falſæ propriè eſſe non poſſunt, nam ſive capram, ſive chimæram imaginer, non minus verum eſt me unam imaginari quàm alteram. Nulla etiam in ipſa voluntate, vel affectibus falſitas eſt timenda, nam quamvis prava, quamvis etiam ea quæ nuſquam ſunt poſſim optare, non tamen ideò non verum eſt illa me optare, ac proinde ſola ſuperſunt judicia in quibus mihi cavendum eſt ne fallar; præcipuus autem error & frequentiſſimus qui poſſit in illis reperiri conſiſtit in eo quòd ideas, quæ in me ſunt, judicem rebus quibuſdam extra me poſitis ſimiles eſſe, ſive conformes: nam profectò ſi tantùm ideas ipſas ut cogitationis meæ quoſdam modos conſiderarem, nec ad quidquam aliud referrem, vix mihi ullam errandi materiam dare poſſent. Ex his autem ideis aliæ innatæ, aliæ adventitiæ, aliæ à me ipſo factæ mihi videntur: nam quòd intelligam quid ſit res, quid ſit veritas, quid ſit cogitatio, hæc non aliunde habere videor quàm ab ipſamet mea natura; quòd autem nunc ſtrepitum audiam, Solem videam, ignem ſentiam, à rebus quibuſdam extra me poſitis procedere hactenus judicavi; ac denique Sirenes, Hippogryphes, & ſimilia à me ipſo finguntur: vel fortè etiam omnes eſſe adventitias poſſum putare, vel omnes innatas, vel omnes factas, nondum enim veram illarum originem clarè perſpexi. Sed hîc præcipuè de iis eſt quærendum quas tanquam à rebus extra me exſiſtentibus deſumtas conſidero, quænam me moveat ratio ut illas iſtis rebus ſimiles eſſe exiſtimem: nempe ita videor doctus à natura, & prætereà experior illas non à mea voluntate nec proinde à me ipſo pendere, ſæpe enim vel invito obverſantur: ut jam ſive velim, ſive nolim, ſentio calorem, & ideò puto ſenſum illum, ſive ideam caloris à re à me diverſa, nempe ab ignis, cui aſſideo, calore mihi advenire, nihilque magis obvium eſt quàm ut judicem iſtam rem ſuam ſimilitudinem potiùs, quàm aliud quid in me immittere; quæ rationes an ſatis firmæ ſint, jam videbo. Cum hîc dico me ita doctũ eſſe à natura, intelligo tantùm ſpontaneo quodam

impetu me ferri ad hoc credendum, non lumine aliquo naturali mihi oſtendi eſſe verum, quæ duo multùm diſcrepant; nam quæcumque lumine naturali mihi oſtenduntur, ut quòd ex eo quod dubitem ſequatur me eſſe, & ſimilia, nullo modo dubia eſſe poſſunt, quia nulla alia facultas eſſe poteſt, cui æquè fidam ac lumini iſti, quæque illa non vera eſſe poſſit docere; ſed quantum ad impetus naturales, jam ſæpe olim judicavi me ab illis in deteriorem partem fuiſſe impulſum, cùm de bono eligendo ageretur, nec video cur iiſdem in ullâ aliâ re magis fidam. Deinde quamvis ideæ illæ à voluntate meâ non pendeant, non ideò conſtat ipſas à rebus extra me poſitis neceſſariò procedere, ut enim impetus illi, de quibus mox loquebar, quamvis in me ſint, à voluntate tamen mea diverſi eſſe videntur, ita fortè etiam aliqua alia eſt in me facultas nondum mihi ſatis cognita iſtarum idearum effectrix, ut hactenus ſemper viſum eſt illas, dum ſomnio, abſque ulla rerum externarum ope in me formari; ac denique quamvis à rebus à me diverſis procederent, non inde ſequitur illas rebus iſtis ſimiles eſſe debere; quinimo in multis ſæpe magnum diſcrimen videor deprehendiſſe; ut, exempli cauſa, duas diverſas Solis ideas apud me invenio, unam tanquam à ſenſibus hauſtam, & quæ maximè inter illas quas adventitias exiſtimo eſt recenſenda, per quam mihi valde parvus apparet; aliam verò ex rationibus Aſtronomiæ deſumptam, hoc eſt ex notionibus quibuſdam mihi innatis elicitam, vel quocumque alio modo à me factam, per quam aliquoties major quàm terra exhibetur; utraque profectò ſimilis eidem Soli extra me exſiſtenti eſſe non poteſt, & ratio perſuadet illam ei maximè eſſe diſſimilem quæ quamproximè ab ipſo videtur emanaſſe. Quæ omnia ſatis demonſtrant me non hactenus ex certo judicio, ſed tantùm ex cœco aliquo impulſu credidiſſe res quaſdam à me diverſas exſiſtere quæ ideas ſive imagines ſuas per organa ſenſuum, vel quolibet alio pacto mihi immittant. Sed alia quædam adhuc via mihi occurrit ad inquirendum, an res aliquæ ex iis quarum ideæ in me ſunt extra me exiſtant. Nempe quatenus ideæ iſtæ cogitandi quidam modi tantùm ſunt, non agnoſco ullam inter ipſas inæqualitatem, & omnes à me eodem modo procedere videntur; ſed quatenus una unam rem, alia aliam repræſentat, patet eaſdem eſſe ab invicem valde diverſas; Nam proculdubio illæ quæ ſubſtantias mihi exhibent, majus aliquid ſunt, atque, ut ita loquar, plus realitatis objectivæ in ſe continent, quàm illæ quæ tantùm modos, ſive accidentia repræ-
ſen-

ſentant; & rurſus illa per quam ſummũ aliquem Deum æternum, infinitum, omniſcium, omnipotentem, rerúmq; omnium, quæ præter ipſum ſunt creatorem intelligo, plus profectò realitatis objectivæ in ſe habet, quàm illæ per quas finitæ ſubſtantiæ exhibentur. Iam verò lumine naturali manifeſtum eſt tantumdem ad minimum eſſe debere in cauſa efficiente & totali, quantum in ejuſdem cauſæ effectu; nam quæſo undénam poſſet aſſumere realitatem ſuam effectus, niſi à cauſa? & quomodo illam ei cauſa dare poſſet, niſi etiam haberet? Hinc autem ſequitur nec poſſe aliquid à nihilo fieri, nec etiam id quod magis perfectum eſt, hoc eſt quod plus realitatis in ſe continet, ab eo quod minus: atque hoc non modò perſpicuè verum eſt de iis effectibus quorum realitas eſt actualis ſive formalis; ſed etiam de ideis in quibus conſideratur tantùm realitas objectiva; hoc eſt non modò non poteſt, exempli cauſà, aliquis lapis qui priùs non fuit, nunc incipere eſſe, niſi producatur ab aliquâ re in qua totum illud ſit vel formaliter, vel eminenter quod ponitur in lapide; nec poteſt calor in ſubjectum quod priùs non calebat induci, niſi à re quæ ſit ordinis ſaltem æquè perfecti atque eſt calor, & ſic de cæteris; ſed præterea etiam non poteſt in me eſſe idea caloris, vel lapidis, niſi in me poſita ſit ab aliquâ cauſâ in qua tantumdem ad minimum ſit realitatis quantum eſſe in calore, vel lapide concipio: nam quamvis iſta cauſa nihil de ſua realitate actuali, ſive formali in meam ideam transfundat, non ideò putandum eſt illam minus realem eſſe debere, ſed talem eſſe naturam ipſius ideæ ut nullam aliam ex ſe realitatem formalem exigat præter illam quam mutuatur à cogitatione mea cujus eſt modus; quòd autem hæc idea realitatem objectivam hanc vel illam contineat potiùs quàm aliam, hoc profectò habere debet ab aliquâ cauſâ in qua tantumdem ſit ad minimum realitatis formalis quantum ipſa continet objectivæ; ſi enim ponamus aliquid in idea reperiri quod non fuerit in ejus cauſa, hoc igitur habet à nihilo; atqui quantumvis inperfectus ſit iſte eſſendi modus quo res eſt objectivè in intellectu per ideam, non tamen profectò planè nihil eſt, nec proinde à nihilo eſſe poteſt. Nec etiam debeo ſuſpicari, cùm realitas quam conſidero in meis ideis ſit tantùm objectiva, non opus eſſe ut eadem realitas ſit formaliter in cauſis iſtarum idearum, ſed ſufficere ſi ſit in iis etiam objectivè; nam quemadmodum iſte modus eſſendi objectivus competit ideis ex ipſarum natura, ita modus eſſendi formalis competit idearum cauſis, ſaltem primis & præcipuis, ex earum naturâ: & quamvis fortè

una idea ex alia naſci poſſit, non tamen hîc datur progreſſus in infinitum, ſed tandem ad aliquam primam debet deveniri, cujus cauſa ſit inſtar archetypi in quo omnis realitas formaliter contineatur, quæ eſt in idea tantùm objectivè; adeò ut lumine naturali mihi ſit perſpicuum ideas in me eſſe veluti quaſdam imagines, quæ poſſunt quidem facilè deficere à perfectione rerum à quibus ſunt deſumptæ, non autem quicquam majus aut perfectius continere. Atque hæc omnia quò diutius & curioſiùs examino, tantò clariùs & diſtinctiùs vera eſſe cognoſco; ſed quid tandem ex his concludam? nempe ſi realitas objectiva alicujus ex meis ideis ſit tanta ut certus ſim eandem nec formaliter, nec eminenter in me eſſe, nec proinde me ipſũ ejus ideæ cauſſam eſſe poſſe, hinc neceſſariò ſequi non me ſolum eſſe in mundo, ſed aliquam aliam rem quæ iſtius ideæ eſt cauſa, etiam exſiſtere; ſi verò nulla talis in me idea reperiatur, nullum planè habebo argumentum quod me de alicujus rei, à me diverſæ exſiſtentia certum reddat; omnia enim diligentiſſimè circumſpexi, & nullum aliud potui hactenus reperire. Ex his autem meis ideis præter illam quæ me ipſum mihi exhibet, de qua hîc nulla difficultas eſſe poteſt, alia eſt quæ Deum, aliæ quæ res corporeas, & inanimes, aliæ quæ Angelos, aliæ quæ animalia, ac denique aliæ quæ alios homines mei ſimiles repræſentant. Et quantùm ad ideas quæ alios homines, vel animalia, vel Angelos exhibent, facilè intelligo illas ex iis quas habeo meiipſius, & rerum corporalium, & Dei poſſe componi, quamvis nulli præter me homines, nec animalia, nec Angeli in mundo eſſent. Quantùm autem ad ideas rerum corporalium, nihil in illis occurrit quod ſit tantum ut non videatur à me ipſo potuiſſe proficiſci; nam ſi penitiùs inſpiciam, & ſingulas examinem eo modo quo heri examinavi ideam ceræ, animadverto perpauca tantùm eſſe quæ in illis clarè & diſtinctè percipio, nempe magnitudinem ſive extenſionem in longum, latum, & profundum; figuram quæ ex terminatione iſtius extenſionis exurgit; ſitum quem diverſa figurata inter ſe obtinent; & motum, ſive mutationem iſtius ſitus; quibus addi poſſunt ſubſtantia, duratio, & numerus: cætera autem ut lumen, & colores, ſoni, odores, ſapores, calor, & frigus, aliæque tactiles qualitates, nonniſi valde confuſè & obſcurè à me cogitantur, adeo ut etiam ignorem an ſint veræ, vel falſæ, hoc eſt an ideæ quas de illis habeo ſint rerum quarundam ideæ, an non rerum: quamvis enim falſitatem propriè dictam, ſive formalem nonniſi in judiciis poſſe reperiri paulò antè

notaverim,

notaverim, eſt tamen profectò quædam alia falſitas materalis in ideis, cùm non rem tanquam rem repræſentant: ita, exempli cauſâ, ideæ quas habeo caloris & frigoris tam parum claræ & diſtinctæ ſunt, ut ab iis diſcere non poſſim an frigus ſit tantùm privatio caloris, vel calor privatio frigoris, vel utrumque ſit realis qualitas, vel neutrum; & quia nullæ ideæ niſi tanquam rerum eſſe poſſunt, ſiquidem verum ſit frigus nihil aliud eſſe quam privationem caloris; idea quæ mihi illud tanquam reale quid & poſitivum repræſentat non immeritò falſa dicetur, & ſic de cæteris. Quibus profectò non eſt neceſſe ut aliquem authorem à me diverſum aſſignem; nam ſi quidem ſint falſæ, hoc eſt nullas res repræſentent, lumine naturali notum mihi eſt illas à nihilo procedere, hoc eſt non aliam ob cauſam in me eſſe quàm quia deeſt aliquid naturæ meæ, nec eſt planè perfecta; ſi autem ſint veræ, quia tamen tam parum realitatis mihi exhibent ut ne quidem illud à non re poſſim diſtinguere, non video cur à me ipſo eſſe non poſſint. Ex iis verò quæ in Ideis rerum corporalium clara & diſtincta ſunt, quædam ab idea mei ipſius videor mutuari potuiſſe, nempe ſubſtantiam, durationem, numerum, & ſi quæ alia ſint ejuſmodi; nam cùm cogito lapidem eſſe ſubſtantiam, ſive eſſe rem quæ per ſe apta eſt exiſtere, itemque me eſſe ſubſtantiam, quamvis concipiam me eſſe rem cogitantem, & non extenſam; lapidem verò eſſe rem extenſam, & non cogitantem, ac proinde maxima inter utrumque conceptum ſit diverſitas, in ratione tamen ſubſtantiæ videntur convenire; itemque cùm percipio me nunc eſſe, & priùs etiam aliquamdiu fuiſſe recordor, cúmque varias habeo cogitationes quarum numerum intelligo, acquiro ideas durationis & numeri, quas deinde ad quaſcunque alias res poſſum transferre. Cætera autem omnia ex quibus rerum corporearum ideæ conflantur, nempe extenſio, figura, ſitus, & motus, in me quidem, cùm nihil aliud ſim quàm res cogitans, formaliter non continentur; ſed quia ſunt tantùm modi quidam ſubſtantiæ, ego autem ſubſtantia, videntur in me contineri poſſe eminenter. Itaque ſola reſtat idea Dei, in qua conſiderandum eſt an aliquid ſit quod à me ipſo non potuerit proficiſci. Dei nomine intelligo ſubſtantiam quandam infinitam, independentem, ſummè intelligentem, ſummè potentem, & à qua tum ego ipſe, tum aliud omne, ſi quid aliud extat, quodcumque extat eſt creatum. Quæ ſanè omnia talia ſunt ut quò diligentius attendo, tantò minus à me ſolo profecta eſſe poſſe videantur, Ideóque ex antedictis Deum ne-

neceſſariò exſiſtere eſt concludendum : nam quamvis ſubſtantiæ quidem idea in me ſit ex hoc ipſo, quòd ſim ſubſtantia, non tamen idcircò eſſet idea ſubſtantiæ infinitæ, cùm ſim finitus, niſi ab aliqua ſubſtantia quæ revera eſſet infinita procederet. Nec putare debeo me non percipere infinitum per veram ideam, ſed tantùm per negationem finiti, ut percipio quietem, & tenebras per negationem motus, & lucis; nam contrà manifeſtè intelligo plus realitatis eſſe in ſubſtantia infinita quàm in finita, ac proinde priorem quodammodo in me eſſe perceptionem infiniti quàm finiti, hoc eſt Dei quàm mei ipſius : quâ enim ratione intelligerem me dubitare, me cupere, hoc eſt aliquid mihi deeſſe, & me non eſſe omninò perfectum; ſi nulla idea entis perfectioris in me eſſet, ex cujus comparatione defectus meos agnoſcerem? Nec dici poteſt hanc fortè ideam Dei materialiter falſam eſſe, ideóque à nihilo eſſe poſſe, ut paulò antè de ideis caloris, & frigoris, & ſimilium animadverti; nam contrà, cùm maximè clara, & diſtincta ſit, & plus realitatis objectivæ quàm ulla alia contineat, nulla eſt per ſe magis vera, nec in qua minor falſitatis ſuſpicio reperiatur. Eſt inquam hæc idea entis ſummè perfecti, & infiniti maximè vera; nam quamvis fortè fingi poſſit tale ens non exſiſtere, non tamen fingi poteſt ejus ideam nihil reale mihi exhibere, ut de idea frigoris antè dixi. Eſt etiam maximè clara & diſtincta, nam quidquid clarè & diſtinctè percipio quod eſt reale & verum, & quod perfectionem aliquam importat, totum in ea continetur: nec obſtat quòd non comprehendam infinitum, vel quòd alia innumera in Deo ſint, quæ nec comprehendere, nec fortè etiam attingere cogitatione ullo modo poſſum; eſt enim de ratione infiniti, ut à me qui ſum finitus non comprehendatur; & ſufficit me hoc ipſum intelligere, ac judicare illa omnia quæ clarè percipio & perfectionem aliquam importare ſcio, atque etiam fortè alia innumera quæ ignoro, vel formaliter vel eminenter in Deo eſſe, ut idea quam de illo habeo ſit omnium quæ in me ſunt maximè vera, & maximè clara & diſtincta. Sed fortè majus aliquid ſum quàm ipſe intelligam, omnéſque illæ perfectiones quas Deo tribuo potentiâ quodammodo in me ſunt, etiamſi nondum ſeſe exerant, neque ad actum reducantur; experior enim jam cognitionem meam paulatim augeri; nec video quid obſtet quò minùs ita magis & magis augeatur in infinitum, nec etiam cur cognitione ſic aucta non poſſim ejus ope reliquas omnes Dei perfectiones adipiſci; nec denique cur potentia ad iſtas perfectiones,

nes, ſi jam in me eſt, non ſufficiat ad illorum ideam producendam. Imò nihil horum eſſe poteſt; nam primò ut verum ſit cognitionem meam gradatim augeri, & multa in me eſſe potentiâ quæ actu nondum ſunt, nihil tamen horum ad ideam Dei pertinet, in qua nempe nihil omninò eſt potentiale, namque hoc ipſum gradatim augeri certiſſimum eſt imperfectionis argumentum. Præterea etiamſi cognitio mea ſemper magis & magis augeatur, nihilominùs intelligo nunquam illam idcircò fore actu infinitam, quia nunquam eò devenietur, ut majoris adhuc incrementi non ſit capax. Deum autem ita judico eſſe actu infinitum, ut nihil ejus perfectioni addi poſſit. Ac denique percipio eſſe objectivum ideæ non à ſolo eſſe potentiali, quod propriè loquendo nihil eſt, ſed tantummodo ab actuali, ſive formali poſſe produci. Neq; profectò quicquam eſt in his omnibus quod diligenter attendenti non ſit lumine naturali manifeſtum: ſed quia cùm minùs attendo, & rerum ſenſibilium imagines mentis aciem excæcant, non ita facilè recordor cur idea entis me perfectioris neceſſariò ab ente aliquo procedat, quod ſit reverâ perfectius: ulteriùs quærere libet an ego ipſe habens illam ideam eſſe poſſem, ſi tale ens nullum exiſteret. Nempe à quo eſſem? à me ſcilicet, vel à parentibus, vel ab aliis quibuſlibet Deo minùs perfectis; nihil enim ipſo perfectius, nec etiam æquè perfectum cogitari aut fingi poteſt. Atqui ſi à me eſſem, nec dubitarem, nec optarem, nec omninò quicquam mihi deeſſet, omnes enim perfectiones, quarum idea aliqua in me eſt, mihi dediſſem, atque ita ipſemet Deus eſſem: nec putare debeo illa forſan quæ mihi deſunt difficiliùs acquiri poſſe, quàm illa quæ jam in me ſunt; nam contrà, manifeſtum eſt longè difficilius fuiſſe me, hoc eſt rem, ſive ſubſtantiam cogitantem, ex nihilo emergere, quàm multarum rerum quas ignoro cognitiones, quæ tantùm iſtius ſubſtantiæ accidentia ſunt, acquirere. Ac certè ſi majus illud à me haberem, non mihi illa ſaltem quæ faciliùs haberi poſſunt denegaſſem: ſed neque etiam ulla alia ex iis, quæ in idea Dei contineri percipio; quia nempe nulla difficiliora factu mihi videntur: ſi quæ autem difficiliora factu eſſent, certè etiam mihi difficiliora viderentur, ſiquidem reliqua quæ habeo, à me haberem, quoniam in illis potentiam meam terminari experirer. Neque vim harum rationum effugio, ſi ſupponam me fortè ſemper fuiſſe ut nunc ſum, tanquam ſi inde ſequeretur nullum exiſtentiæ meæ authorem eſſe quærendum: quoniam enim omne tempus vitæ in partes innumeras dividi poteſt, quarum ſingulæ à reliquis nullo modo dependent, ex eo quòd

paulò antè fuerim, non ſequitur me nunc debere eſſe, niſi aliqua cauſa me quaſi rurſus creet ad hoc momentum, hoc eſt me conſervet. Perſpicuum enim eſt attendenti ad temporis naturam eadem planè vi, & actione opus eſſe ad rem quamlibet ſingulis momentis quibus durat conſervandam, quâ opus eſſet ad eandem de novo creandam ſi nondum exſiſteret, adeò ut conſervationem ſolâ ratione à creatione differre ſit etiam unum ex iis quæ lumine naturali manifeſta ſunt. Itaque debeo nunc interrogare meipſum, an habeam aliquam vim per quam poſſim efficere ut ego ille qui jam ſum, paulò pòſt etiam ſim futurus: nam cùm nihil aliud ſim quàm res cogitans, vel ſaltem cùm de ea tantùm mei parte præcisè nunc agam quæ eſt res cogitans, ſi quæ talis vis in me eſſet, ejus procul dubio conſcius eſſem; ſed & nullam eſſe experior, & ex hoc ipſo evidentiſſimè cognoſco me ab aliquo ente à me diverſo pendere: fortè verò illud ens non eſt Deus, ſúmque vel à parentibus productus, vel à quibuſlibet aliis cauſis Deo minùs perfectis. Imò, ut jam antè dixi, perſpicuum eſt tantundem ad minimum eſſe debere in cauſa quantum eſt in effectu; & idcircò cùm ſim res cogitans, ideámque quandam Dei in me habens, qualiſcunq; tandẽ mei cauſa aſſignetur, illam etiam eſſe rem cogitantẽ, & omnium perfectionũ, quas Deo tribuo, ideam habere fatendum eſt; potéſtq; de illa rurſus quæri an ſit à ſe, vel ab alia; nam ſi à ſe, patet ex dictis illam ipſam Deum eſſe, quia nempe cùm vim habeat per ſe exſiſtendi, habet procul dubio etiam vim poſſidendi actu omnes perfectiones quarum ideam in ſe habet, hoc eſt omnes quas in Deo eſſe concipio. Si autem ſit ab alia, rurſus eodem modo de hac altera quæretur an ſit à ſe, vel ab alia, donec tandem ad cauſam ultimam deveniatur quæ erit Deus. Satis enim apertum eſt nullum hîc dari poſſe progreſſum in infinitum, præſertim cùm non tantùm de cauſa, quæ me olim produxit, hîc agam, ſed maximè etiam de illa quæ me tempore præſenti conſervat. Nec fingi poteſt plures fortè cauſas partiales ad me efficiendum concurriſſe, & ab una ideam unius ex perfectionibus quas Deo tribuo, ab alia ideam alterius me accepiſſe, adeò ut omnes quidem illæ perfectiones alicubi in univerſo reperiantur, ſed non omnes ſimul junctæ in uno aliquo qui ſit Deus; nam contrà unitas, ſimplicitas, ſive inſeparabilitas eorum omniũ quæ in Deo ſunt, una eſt ex præcipuis perfectionibus quas in eo eſſe intelligo; nec certè iſtius omnium ejus perfectionum unitatis idea in me potuit poni ab ulla cauſa, à qua etiam aliarum perfectionum ideas non habuerim; neque enim efficere potuit ut illas ſimul junctas, & inſeparabiles intelligerem, niſi ſimul ef-

ſecerit ut quænam illæ eſſent agnoſcerem. Quantum deniq; ad parentes attinet, ut omnia vera ſint quæ de illis unquam putavi, non tamen profecto illi me conſervant, nec etiam ullo modo me, quatenus ſum res cogitans, effecerunt, ſed tantùm diſpoſitiones quaſdam in ea materia poſuerunt, cui me, hoc eſt mentem, quam ſolam nunc pro me accipio, ineſſe judicavi, ac proinde hîc nulla de iis difficultas eſſe poteſt, ſed omninò eſt concludendum ex hoc ſolo quòd exſiſtam, quædámque idea entis perfectiſſimi, hoc eſt Dei, in me ſit, evidentiſſimè demonſtrari Deum etiam exſiſtere. Supereſt tantùm ut examinem quâ ratione ideam iſtã à Deo accepi, neq; enim illã ſenſibus hauſi, nec unquam non expectanti mihi advenit, ut ſolent rerum ſenſibilium ideæ, cùm iſtæ res externis ſenſuum organis occurrunt, vel occurrere videntur; nec etiam à me efficta eſt; nam nihil ab illa detrahere, nihil illi ſuperaddere planè poſſum, ac proinde ſupereſt ut mihi ſit innata, quemadmodum etiam mihi eſt innata idea mei ipſius. Et ſanè non mirum eſt Deum me creando ideam illam mihi indidiſſe, ut eſſet tanquam nota artificis operi ſuo impreſſa; nec etiam opus eſt ut nota illa ſit aliqua res ab opere ipſo diverſa, ſed ex hoc uno quòd Deus me creavit, valde credibile eſt me quodammodo ad imaginem, & ſimilitudinem ejus factum eſſe, illámque ſimilitudinem, in qua Dei idea continetur, à me percipi per eandem facultatem, per quam ego ipſe à me percipior, hoc eſt dum in meipſum mentis aciẽ converto, non modò intelligo me eſſe rem incompletam, & ab alio dependentem, rémque ad majora, & majora, ſive meliora indefinitè aſpirantem, ſed ſimul etiam intelligo illum, à quo pendeo, majora iſta omnia non indefinitè & potentiâ tantùm, ſed reipsâ infinitè in ſe habere, atque ita Deum eſſe; totáq; vis argumenti in eo eſt quòd agnoſcam fieri non poſſe ut exſiſtam talis naturæ qualis ſum, nempe ideam Dei in me habens, niſi reverâ Deus etiam exſiſteret, Deus inquam ille idem cujus idea in me eſt, hoc eſt habens omnes illas perfectiones, quas ego non comprehendere, ſed quocunq; modo attingere cogitatione poſſum & nullis planè defectibus obnoxius. Ex quibus ſatis patet illum fallacem eſſe non poſſe, omnem enim fraudem, & deceptionem à defectu aliquo pendere lumine naturali manifeſtum eſt. Sed priuſquam hoc diligentiùs examinem, ſimúlque in alias veritates quæ inde colligi poſſunt inquiram, placet hîc aliquandiu in ipſius Dei contemplatione immorari, ejus attributa apud me expendere, & immenſi hujus luminis pulchritudinem, quantum caligantis ingenii mei acies ferre poterit, intueri, admirari, adorare. Vt enim in hac ſola divinæ majeſtatis con-

templatione ſummam alterius vitæ fœlicitatem conſiſtere fide credimus, ita etiam jam ex eadē, licèt multò minùs perfectâ, maximam, cujus in hac vita capaces ſimus, voluptatē percipi poſſe experimur.

MEDITATIO IV.

De vero & falſo.

ITa me his diebus aſſuefeci in mente à ſenſibus abducenda, támque accuratè animadverti perpauca eſſe quæ de rebus corporeis verè percipiantur, multóque plura de mente humana, multò adhuc plura de Deo cognoſci, ut jam abſque ulla difficultate cogitationem à rebus imaginabilibus ad intelligibiles tantùm, atque ab omni materia ſecretas convertam: & ſanè multò magis diſtinctam habeo ideam mentis humanæ, quatenus eſt res cogitans, non extenſa in longum, latum, & profundum, nec aliud quid à corpore habens, quàm ideam ullius rei corporeæ: cúmque attendo me dubitare, ſive eſſe rem incompletam, & dependentem, adeò clara & diſtincta idea entis independentis, & completi, hoc eſt Dei, mihi occurrit; & ex hoc uno quòd talis idea in me ſit, ſive quòd ego ideam illam habens exſiſtam, adeò manifeſtè concludo Deum etiam exſiſtere, atque ab illo ſingulis momentis totam exſiſtentiam meam dependere, ut nihil evidentius, nihil certius ab humano ingenio cognoſci poſſe confidam. Iámq; videre videor aliquam viam per quam ab iſta contemplatione veri Dei, in quo nempe ſunt omnes theſauri ſcientiarum & ſapientiæ abſconditi, ad cæterarum rerum cognitionem deveniatur. Inprimis enim agnoſco fieri non poſſe ut ille me unquam fallat; in omni enim fallacia vel deceptione aliquid imperfectionis reperitur; & quamvis poſſe fallere nonnullum eſſe videatur acuminis, aut potentiæ argumentum, procul dubio velle fallere vel malitiam, vel imbecillitatem teſtatur, nec proinde in Deum cadit. Deinde experior quandam in me eſſe judicandi facultatem, quam certè, ut & reliqua omnia quæ in me ſunt, à Deo accepi, cúmque ille nolit me fallere, talem profectò non dedit, ut dum eâ rectè utor, poſſim unquam errare. Nec ullum de hac re dubium ſupereſſet, niſi inde ſequi videretur me igitur errare nunquam poſſe, nam ſi quodcumque in me eſt, à Deo habeo, nec ullam ille mihi dederit errandi facultatem, non videor poſſe unquam errare. Atque ita prorſus quamdiu de Deo tantùm cogito, totúſque in eum me converto, nullam erroris, aut falſitatis cauſam deprehendo; ſed poſtmodum ad me reverſus experior me tamen innumeris erroribus eſſe obnoxium, quorum cauſam inquirens animadverto non tantùm Dei, ſive

entis ſummè perfecti realem, & poſitivam, ſed etiam, ut ita loquar, nihili, ſive ejus quod ab omni perfectione ſummè abeſt, negativam quandam ideam mihi obverſari, & me tanquam medium quid inter Deum & nihil, ſive inter ſummum ens & non ens ita eſſe conſtitutum, ut, quatenus à ſummo ente ſum creatus, nihil quidèm in me ſit, per quod fallar, aut in errorem inducar, ſed quatenus etiam quodammodo de nihilo, ſive de non ente participo, hoc eſt quatenus non ſum ipſe ſummum ens, deſúntque mihi quamplurima, non adeò mirum eſſe quòd fallar: atq; ita certè intelligo errorem, quatenus error eſt, non eſſe quid reale quod à Deo dependeat, ſed tantummodo eſſe defectum, nec proinde ad errandum mihi opus eſſe aliquâ facultate in hunc finem à Deo tributâ, ſed contingere ut errem ex eo quòd facultas verum judicandi quam ab illo habeo non ſit in me infinita. Verumtamen hoc nondum omninò ſatisfacit, non enim error eſt pura negatio, ſed privatio, ſive carentia cujuſdam cognitionis, quæ in me quodammodo eſſe deberet; atque attendenti ad Dei naturam non videtur fieri poſſe ut ille aliquam in me poſuerit facultatem quæ non ſit in ſuo genere perfecta, ſive quæ aliqua ſibi debita perfectione ſit privata; nam ſi quò peritior eſt artifex eò perfectiora opera ab illo proficiſcantur, quid poteſt à ſummo illo rerum omnium conditore factum eſſe quod non ſit omnibus numeris abſolutum? nec dubium eſt quin potuerit Deus me talem creare ut nunquam fallerer; nec etiam dubium eſt quin velit ſemper id quod eſt optimum; anne ergo meliùs eſt me falli quàm non falli? dum hæc perpendo attentiùs, occurrit primò non mihi eſſe mirandum ſi quædam à Deo fiant quorum rationes non intelligam; nec de ejus exiſtentia ideò eſſe dubitandum quòd fortè quædam alia eſſe experiar quæ quare, vel quomodo ab illo facta ſint non comprehendo; cùm enim jam ſciam naturam meam eſſe valde infirmam, & limitatam, Dei autem naturam eſſe immenſam, incomprehenſibilē, infinitam, ex hoc ſatis etiam ſcio innumerabilia illum poſſe quorum cauſas ignorem; atque ob hanc unicam rationem totum illud cauſarum genus quod à fine peti ſolet in rebus Phyſicis nullum uſum habere exiſtimo; non enim abſque temeritate me puto poſſe inveſtigare fines Dei. Occurrit etiã non unam aliquam creaturam ſeparatim, ſed omnem rerum univerſitatem eſſe ſpectandam, quoties an opera Dei perfecta ſint inquirimus; quod enim fortè non immeritò, ſi ſolum eſſet, valdè imperfectum videretur, ut habens in mundo rationem partis eſt perfectiſſimum; & quamvis ex quo de omnibus volui dubitare nihil adhuc præter me, & Deum exſiſtere certò cognovi, non

poſſum tamen, ex quo immenſam Dei potentiam animadverti, negare quin multa alia ab illo facta ſint, vel ſaltem fieri poſſint, adeò ut ego rationem partis in rerum univerſitate obtineam. Deinde ad me propiùs accedens, & qualéſnam ſint errores mei (qui ſoli imperfectionem aliquam in me arguunt) inveſtigans, adverto illos à duabus cauſis ſimul concurrentibus dependere, nempe à facultate cognoſcendi quæ in me eſt, & à facultate eligendi, ſive ab arbitrii libertate, hoc eſt ab intellectu, & ſimul à voluntate; nam per ſolum intellectum percipio tantùm ideas de quibus judicium ferre poſſum, nec ullus error propriè dictus in eo præcisè ſic ſpectato reperitur; quamvis enim innumeræ fortaſſe res exſiſtant quarum ideæ nullæ in me ſunt, non tamen propriè illis privatus, ſed negativè tantùm deſtitutus ſum dicendus, quia nempe rationem nullam poſſum afferre, quâ probem Deum mihi majorem quàm dederit cognoſcendi facultatem dare debuiſſe; atque quantumvis peritum artificem eſſe intelligam, non tamen ideò puto illum, in ſingulis ex ſuis operibus omnes perfectiones ponere debuiſſe quas in aliquibus ponere poteſt. Nec verò etiam queri poſſum quòd non ſatis amplam & perfectam voluntatē, ſive arbitrii libertatem à Deo acceperim; nam ſanè nullis illam limitibus circumſcribi experior. Et quod valde notandū mihi videtur, nulla alia in me ſunt tam perfecta, aut tanta, quin intelligam perfectiora, ſive majora adhuc eſſe poſſe, nam ſi, exempli causâ, facultatem intelligendi conſidero, ſtatim agnoſco perexiguam illam, & valde finitam in me eſſe, ſimúlque alterius cujuſdam multò majoris, imò maximæ, atque infinitæ ideam formo, illámq; ex hoc ipſo quòd ejus ideam formare poſſim, ad Dei naturam pertinere percipio. Eadem ratione ſi facultatem recordandi, vel imaginandi, vel quaſlibet alias examinem, nullam planè invenio quam non in me tenuem, & circumſcriptam, in Deo immenſam eſſe intelligam; ſola eſt voluntas, ſive arbitrii libertas, quam tantam in me experior ut nullius majoris ideam apprehendam; adeò ut illa præcipuè ſit, ratione cujus imaginem quandam, & ſimilitudinem Dei me referre intelligo: nam quamvis major abſque comparatione in Deo quàm in me ſit, tum ratione cognitionis & potentiæ quæ illi adjunctæ ſunt, reddúntque ipſam magis firmam & efficacem; tum ratione objecti, quoniam ad plura ſe extendit; non tamen in ſe formaliter & præcisè ſpectata major videtur, quia tantùm in eo conſiſtit quòd idem vel facere, vel non facere (hoc eſt affirmare vel negare, proſequi vel fugere) poſſimus; vel potiùs in eo tantùm, quòd ad id quod nobis ab intellectu proponitur affirmandum vel negandum, ſive proſequendum

dum vel fugiendũ ita feramur, ut à nulla vi externa nos ad id determinari ſentiamus. Neq; enim opus eſt me in utramq; partẽ ferri poſſe ut ſim liber, ſed contrà quò magis in unã propendeo, ſive quia rationẽ veri, & boni in eâ evidenter intelligo, ſive quia Deus intima cogitationis meæ ita diſponit, tantò liberiùs illam eligo; nec ſanè divina gratia, nec naturalis cognitio unquam imminuunt libertatem, ſed potiùs augent, & corroborant. Indifferentia autem illa quam experior, cùm nulla me ratio in unam partem magis quàm in alteram impellit, eſt infimus gradus libertatis, & nullam in ea perfectionem, ſed tantummodo in cognitione defectum, ſive negationem quandam teſtatur; nam ſi ſemper quid verum & bonum ſit clarè viderem, nunquam de eo quod eſſet judicandum, vel eligendum deliberarem; atq; ita quamvis planè liber, nunquam tamen indifferens eſſe poſſem. Ex his autem percipio nec vim volendi, quam à Deo habeo, per ſe ſpectatam cauſam eſſe errorum meorum; eſt enim ampliſſima, atq; in ſuo genere perfecta; neq; etiam vim intelligendi, nam quidquid intelligo, cùm à Deo habeam ut intelligam, procul dubio rectè intelligo, nec in eo fieri poteſt ut fallar: unde ergo naſcuntur mei errores? nempe ex hoc uno quòd cùm latiùs pateat voluntas quàm intellectus, illam non intra eoſdem limites contineo, ſed etiam ad illa quæ non intelligo extendo; ad quæ cùm ſit indifferens, facilè à vero & bono deflectit, atq; ita & fallor & pecco. Exempli cauſa, cùm examinarem hiſce diebus an aliquid in mundo exſiſteret, atq; adverterem ex hoc ipſo quòd illud examinarem, evidenter ſequi me exſiſtere, non potui quidem non judicare illud quod tam clarè intelligebam verum eſſe, non quòd ab aliqua vi externa fuerim ad id coactus, ſed quia ex magna luce in intellectu, magna conſequuta eſt propenſio in voluntate, atq; ita tantò magis ſponte & liberè illud credidi, quantò minùs fui ad iſtud ipſum indifferens. Nunc autem non tantùm ſcio me, quatenus ſum res quædam cogitans, exſiſtere, ſed præterea etiam idea quædam naturæ corporeæ mihi obverſatur, contingitq; ut dubitem an natura cogitans quæ in me eſt, vel potiùs quæ ego ipſe ſum, alia ſit ab iſta natura corporea, vel an ambæ idẽ ſint; & ſuppono nullam adhuc intellectui meo rationem occurrere, quæ mihi unum magis quàm aliud perſuadeat, certè ex hoc ipſo ſum indifferens ad utrumlibet affirmandum vel negandum, vel etjam ad nihil de eâ re judicandum. Quin imò etiam hæc indifferentia non ad ea tantùm ſe extendit de quibus intellectus nihil planè cognoſcit, ſed generaliter ad omnia quæ ab illo non ſatis perſpicuè cognoſcuntur eo ipſo tempore, quo de iis à voluntate deliberatur;

ratur; quantumvis enim probabiles conjecturæ me trahant in unam partem, ſola cognitio quòd ſint tantùm conjecturæ, non autem certæ atque indubitabiles rationes, ſufficit ad aſſenſionem meam in contrarium impellendam: quod ſatis his diebus ſum expertus, cùm illa omnia quæ priùs ut vera quammaximè credideram, propter hoc unum quòd de iis aliquo modo poſſe dubitari deprehendiſſem, planè falſa eſſe ſuppoſui. Cùm autem quid verum ſit non ſatis clarè, & diſtinctè percipio, ſiquidem à judicio ferendo abſtineam, clarum eſt me rectè agere, & non falli; ſed ſi vel affirmem, vel negem, tunc libertate arbitrii non rectè utor; atque ſi in eam partem quæ falſa eſt me convertam, planè fallar; ſi verò alteram amplectar, caſu quidem incidam in veritatem, ſed non ideò culpâ carebo, quia lumine naturali manifeſtum eſt perceptionem intellectus præcedere ſemper debere voluntatis determinationem; atq; in hoc liberi arbitrii non recto uſu privatio illa ineſt quæ formam erroris conſtituit, privatio, inquam, ineſt in ipſa operatione quatenus à me procedit, ſed non in facultate quam à Deo accepi, nec etiã in operatione quatenus ab illo dependet: neque enim habeo cauſam ullam conquerendi quòd Deus mihi non majorem vim intelligendi, ſive non majus lumen naturale dederit quàm dedit, quia eſt de ratione intellectus finiti ut multa non intelligat, & de ratione intellectus creati ut ſit finitus; éſtq; quòd agam gratias illi qui mihi nunquam quicquam debuit pro eo quod largitus eſt, non autem quòd putem me ab illo iis eſſe privatum, ſive illum mihi ea abſtuliſſe quæ non dedit. Non habeo etiã cauſam conquerendi quòd voluntatem dederit latiùs patentem quàm intellectum, cùm enim voluntas in una tantùm re, & tanquam in indiviſibili conſiſtat, non videtur ferre ejus natura ut quicquam ab illa demi poſſit; & ſanè quò amplior eſt, tantò majores debeo gratias ejus datori. Nec deniq; etiã queri debeo quòd Deus mecum concurrat ad eliciendos illos actus voluntatis, ſive illa judicia in quibus fallor: illi enim actus ſunt omninò veri, & boni quatenus à Deo dependẽt, & major in me quodammodo perfectio eſt quòd illos poſſim elicere quàm ſi non poſſem; privatio autem, in qua ſola ratio formalis falſitatis & culpæ conſiſtit, nullo Dei concurſu indiget, quia nõ eſt res, neq; ad illum relata ut cauſam privatio, ſed tantummodo negatio dici debet; nam ſanè nulla imperfectio in Deo eſt, quòd mihi libertatem dederit aſſentiendi vel non aſſentiendi quibuſdam, quorum claram & diſtinctam perceptionem in intellectu meo non poſuit, ſed procul dubio in me imperfectio eſt quòd iſta libertate non bene utar, & de iis quæ non rectè intelligo judicium feram. Video

tamen

tamen fieri à Deo facilè potuiſſe ut etiamſi manerem liber, & cognitionis finitæ, nunquam tamen errarem, nempe ſi vel intellectui meo claram & diſtinctam perceptionē omnium de quibus unquam eſſem deliberaturus indidiſſet; vel tantùm ſi adeò firmiter memoriæ impreſſiſſet, de nulla unquam re eſſe judicandum quam clarè & diſtinctè non intelligerem, ut nunquam ejus poſſem oblivisci; & facilè intelligo me, quatenus rationem habeo totius cujuſdam, perfectiorem futurum fuiſſe quàm nunc ſum, ſi talis à Deo factus eſſem Sed non ideò poſſum negare quin major quodammodo perfectio ſit in tota rerum univerſitate, quòd quædam ejus partes ab erroribus immunes non ſint, aliæ verò ſint, quàm ſi omnes planè ſimiles eſſent; & nullum habeo jus conquerendi quòd eam me Deus in mundo perſonam ſuſtinere voluerit quæ non eſt omnium præcipua, & maximè perfecta; ac præterea etiam ut non poſſim ab erroribus abſtinere priori illo modo qui pendet ab evidenti eorum omnium perceptione de quibus eſt deliberandum, poſſum tamen illo altero qui pendet ab eo tantùm quòd recorder quoties de rei veritate non liquet, à judicio ferendo eſſe abſtinendum; nam quamvis eam in me infirmitatem eſſe experiar ut non poſſim ſemper uni & eidem cognitioni defixus inhærere, poſſum tamen attenta & ſæpius iterata meditatione efficere ut ejuſdem, quoties uſus exiget, recorder, atque ita habitum quemdam non errandi acquiram: qua in re cùm maxima & præcipua hominis perfectio conſiſtat, non parum me hodierna meditatione lucratum eſſe exiſtimo quòd erroris & falſitatis cauſam inveſtigarim: & ſanè nulla alia eſſe poteſt ab ea quam explicui; nam quoties voluntatem in judiciis ferendis ita contineo ut ad ea tantùm ſe extendat quæ illi clarè & diſtinctè ab intellectu exhibentur, fieri planè non poteſt ut errem, quia omnis clara, & diſtincta perceptio procul dubio eſt aliquid, ac proinde à nihilo eſſe non poteſt, ſed neceſſariò Deum authorem habet, Deum inquam illum ſummè perfectum, quem fallacem eſſe repugnat; ideóq; proculdubiò eſt vera. Nec hodie tantùm didici quid mihi ſit cavendum ut nunquam fallar, ſed ſimul etiā quid agendum ut aſſequar veritatē; aſſequar enim illam profectò, ſi tantū ad omnia quæ perfectè intelligo ſatis attendam, atque illa à reliquis quæ confuſiùs & obſcuriùs apprehendo, ſecernam. Cui rei diligenter in poſterū operam dabo.

MEDITATIO V.

De eſſentia rerum materialium, & iterum de Deo quod exſiſtat.

MVlta mihi ſuperſunt de Dei attributis, multa de mei ipſius, ſive mentis meæ natura inveſtiganda, ſed illa fortè aliàs reſumā,

jámq; nihil magis urgere videtur (poſtquam animadverti quid cavendum atq; agendum ſit ad aſſequendã veritatem) quàm ut ex dubiis, in quæ ſuperioribus diebus incidi, coner emergere, videamq; an aliquid certi de rebus materialibus haberi poſſit. Et quidem priuſquam inquiram an aliquæ tales res extra me exiſtant, conſiderare debeo illarũ ideas, quatenus ſunt in mea cogitatione, & videre quænam ex iis ſint diſtinctæ, quænam confuſæ. Nempe diſtinctè imaginor quantitatem, quam vulgo Philoſophi appellant continuam, ſive ejus quantitatis, aut potius rei quantæ extenſionem in longum, latum, & profundum; numero in ea varias partes; quaſlibet iſtis partibus magnitudines, figuras, ſitus, & motus locales, motibuſq; iſtis quaſlibet durationes aſſigno. Nec tantùm illa ſic in genere ſpectata mihi planè nota & perſpecta ſunt, ſed præterea etiam particularia innumera de figuris, de numero, de motu, & ſimilibus attendendo percipio, quorum veritas adeò aperta eſt, & naturæ meæ conſentanea, ut dum illa primùm detego, non tam videar aliquid novi addiſcere, quàm eorum quæ jam ante ſciebam reminiſci, ſive ad ea primùm advertere quæ dudum quidẽ in me erant, licèt non prius in illa obtutum mentis convertiſſem. Quodq; hîc maximè conſiderandum puto, invenio apud me innumeras ideas quarumdã rerum, quæ etiamſi extra me fortaſſe nullibi exſiſtant, non tamen dici poſſunt nihil eſſe; & quamvis à me quodammodo ad arbitrium cogitentur, non tamẽ à me finguntur, ſed ſuas habent veras & immutabiles naturas: ut cùm, exempli cauſa, triangulum imaginor, etſi fortaſſe talis figura nullibi gentium extra cogitationem meam exſiſtat, nec unquam extiterit, eſt tamen profectò determinata quædam ejus natura, ſive eſſentia, ſive forma, immutabilis & æterna, quæ à me non effecta eſt, nec à mente mea dependet, ut patet ex eo quod demonſtrari poſſint variæ proprietates de iſto triangulo, nempe quòd ejus tres anguli ſint æquales duobus rectis; quòd maximo ejus angulo maximum latus ſubtendatur, & ſimiles, quas velim nolim clarè nunc agnoſco, etiamſi de iis nullo modo antea cogitarim cùm triangulum imaginatus ſum, nec proinde à me fuerint effictæ. Neque ad rem attinet, ſi dicam mihi fortè à rebus externis per organa ſenſuũ iſtam trianguli ideam adveniſſe, quia nempe corpora triangularem figuram habentia interdum vidi; poſſum enim alias innumeras figuras excogitare de quibus nulla ſuſpicio eſſe poteſt quòd mihi unquam per ſenſus illapſæ ſint, & tamen varias de iis, non minùs quàm de triangulo, proprietates demonſtrare: quæ ſanè omnes ſunt veræ, quandoquidem à me clarè cognoſcuntur, ideóq; aliquid ſunt, non

merum

merum nihil: patet enim illud omne quod verum eſt eſſe aliquid; & jam fuſè demonſtravi illa omnia quæ clarè cognoſco eſſe vera; atq; quamvis id non demonſtraſſem, ea certè eſt natura mentis meæ ut nihilominùs non poſſem iis non aſſentiri, ſaltem quamdiu ea clarè percipio; meminiq; me ſemper, etiā ante hoc tempus, cùm ſenſuum objectis quammaximè inhærerem, ejuſmodi veritates, quæ nempe de figuris, aut numeris, aliiſve ad Arithmeticā, vel Geometriam, vel in genere ad puram atque abſtractam Matheſim pertinentibus evidenter agnoſcebam, pro omnium certiſſimis habuiſſe. Iam verò ſi ex eo ſolo, quod alicujus rei ideam poſſim ex cogitatione meâ depromere, ſequitur ea omnia quæ ad illam rem pertinere clarè & diſtinctè percipio, revera ad illam pertinere, nunquid inde haberi etiam poteſt argumentum quo Dei exſiſtentia probetur? Certè ejus ideā, nempe entis ſummè perfecti, non minus apud me invenio, quàm ideam cujusvis figuræ aut numeri; nec minus clarè & diſtinctè intelligo ad ejus naturā pertinere ut ſemper exſiſtat, quàm id quod de aliqua figura, aut numero demonſtro ad ejus figuræ, aut numeri naturam etiā pertinere; ac proinde, quamvis nō omnia quæ ſuperioribus hiſce diebus meditatus ſum vera eſſent, in eodem ad minimum certitudinis gradu eſſe deberet apud me Dei exſiſtentia, in quo fuerunt hactenus Mathematicæ veritates. Quanquam ſanè hoc prima fronte non eſt omnino perſpicuum, ſed quandam ſophiſmatis ſpeciem refert. Cùm enim aſſuetus ſim in omnibus aliis rebus exſiſtentiam ab eſſentia diſtinguere, facilè mihi perſuadeo illam etiam ab eſſentia Dei ſejungi poſſe, atq; ita Deum ut non exſiſtentē cogitari: ſed tamē diligentiùs attendenti fit manifeſtum non magis poſſe exſiſtentiā ab eſſentia Dei ſeparari, quàm ab eſſentia trianguli magnitudinem trium ejus angulorum æqualium duobus rectis, ſive ab idea montis ideam vallis: adeò ut non magis repugnet cogitare Deum (hoc eſt ens ſummè perfectum) cui deſit exſiſtentia (hoc eſt cui deſit aliqua perfectio) quàm cogitare montē cui deſit vallis. Verumtamē ne poſſim quidem cogitare Deum niſi exſiſtentem, ut neq; montem ſine valle; ac certè ut neq; ex eo quòd cogitem montem cum valle; ideò ſequitur aliquem montem in mundo eſſe, ita neque ex eo quòd cogitem Deum ut exſiſtentem, ideò ſequi videtur Deum exſiſtere: nullā enim neceſſitatē cogitatio mea rebus imponit; & quemadmodum imaginari licet equum alatum, etſi nullus equus habeat alas, ita fortè Deo exſiſtentiā poſſum affingere, quamvis nullus Deus exſiſtat. Imò ſophiſma hîc latet, neque enim ex eo quòd non poſſim cogitare montem niſi cum valle, ſequitur alicubi montem & vallem exſi-

ſtere, ſed tantùm montem & vallem, ſive exſiſtant, ſive non exſiſtant, à ſe mutuo ſejungi non poſſe; atqui ex eo quòd non poſſim cogitare Deum niſi exiſtentem, ſequitur exiſtentiam à Deo eſſe inſeparabilem, ac proinde illum revera exſiſtere, non quòd mea cogitatio hoc efficiat, ſive aliquam neceſſitatem ulli rei imponat, ſed contrà quia ipſius rei, nempe exſiſtentiæ Dei, neceſſitas me determinat ad hoc cogitandum: neque enim mihi liberum eſt Deum abſque exſiſtentia (hoc eſt ens ſummè perfectum abſque ſumma perfectione) cogitare, ut liberum eſt equum vel cum alis, vel ſine alis imaginari. Neque etiam hîc dici debet neceſſe quidem eſſe ut ponam Deum exſiſtentem, poſtquam poſui illum habere omnes perfectiones, quandoquidem exſiſtentia una eſt ex illis, ſed priorem poſitionem neceſſariam non fuiſſe; ut neque neceſſe eſt me putare figuras omnes quadrilateras circulo inſcribi, ſed poſito quod hoc putem, neceſſe erit me fateri rhombum circulo inſcribi, quod apertè tamen eſt falſum. Nam quamvis non neceſſe ſit ut incidam unquam in ullam de Deo cogitationem, quoties tamen de ente primo, & ſummo libet cogitare, atque ejus ideam tanquam ex mentis meæ theſauro depromere, neceſſe eſt ut illi omnes perfectiones attribuam, etſi nec omnes tunc enumerem, nec ad ſingulas attendam: quæ neceſſitas planè ſufficit ut poſteà, cùm animadverto exſiſtentiam eſſe perfectionem, rectè concludam ens primum & ſummum exſiſtere: quemadmodum non eſt neceſſe me ullum triangulum unquam imaginari, ſed quoties volo figuram rectilineam tres tantùm angulos habentem conſiderare, neceſſe eſt ut illi ea tribuam ex quibus rectè infertur ejus tres angulos non majores eſſe duobus rectis, etiamſi hoc ipſum tunc non advertam. Cùm verò examino quænam figuræ circulo inſcribantur, nullo modo neceſſe eſt ut putem omnes quadrilateras ex eo numero eſſe; imò etiam idipſum nequidem fingere poſſum quamdiu nihil volo admittere niſi quod clarè & diſtinctè intelligo: ac proinde magna differentia eſt inter ejuſmodi falſas poſitiones, & ideas veras mihi ingenitas, quarum prima & præcipua eſt idea Dei: nam ſanè multis modis intelligo illam non eſſe quid fictitium à cogitatione mea dependens, ſed imaginem veræ & immutabilis naturæ; ut, primò, quia nulla alia res poteſt à me excogitari ad cujus eſſentiam exſiſtentia pertineat præter ſolum Deum; deinde quia non poſſum duos, aut plures ejuſmodi Deos intelligere; & quia poſito quòd jam unus exſiſtat, planè videam eſſe neceſſarium ut & antè ab æterno extiterit, & in æternum ſit manſurus; ac denique quòd multa alia in Deo percipiam

cipiam quorum nihil à me detrahi poteſt, nec mutari. Sed verò quacumque tandem utar probandi ratione, ſemper eò res redit, ut ea me ſola planè perſuadeant quæ clarè & diſtinctè percipio. Et quidem ex iis quæ ita percipio etſi nonnulla unicuique obvia ſint, alia verò nonniſi ab iis qui propiùs inſpiciunt, & diligenter inveſtigant, deteguntur; poſtquam tamen detecta ſunt, hæc non minùs certa quàm illa exiſtimantur. Vt quamvis non tam facilè appareat in triangulo rectangulo quadratum baſis æquale eſſe quadratis laterum, quàm iſtam baſim maximo ejus angulo ſubtendi, non tamen minùs creditur poſtquam ſemel eſt perſpectum. Quod autem ad Deum attinet, certè niſi præjudiciis obruerer, & rerum ſenſibilium imagines cogitationem meam omni ex parte obſiderent, nihil illo priùs, aut faciliùs agnoſcerem; nam quid ex ſe eſt apertius, quàm ſummum ens eſſe, ſive Deum ad cujus ſolius eſſentiam exſiſtentia pertinet, exſiſtere? Atque quamvis mihi attenta conſideratione opus fuerit ad hoc ipſum percipiendum, nunc tamen non modò de eo æquè certus ſum, ac de omni alio quod certiſſimum videtur; ſed præterea etiã animadverto cæterarum rerum certitudinem ab hoc ipſo ita pendere, ut abſq; eo nihil unquam perfectè ſciri poſſit. Etſi enim ejus ſim naturæ ut quamdiu aliquid valde clarè & diſtinctè percipio, non poſſim non credere verum eſſe, quia tamen ejus etiam ſum naturæ ut non poſſim obtutum mentis in eandem rem ſemper defigere ad illam clarè percipiendã, recurratq; ſæpe memoria judicii ante facti, cùm non ampliùs attendo ad rationes propter quas tale quid judicavi, rationes aliæ afferri poſſunt quæ me, ſi Deum ignorarem, facilè ab opinione dejicerent, atq; ita de nulla unquam re veram & certam ſcientiam, ſed vagas tantùm & mutabiles opiniones haberem. Sic, exempli cauſâ, cùm naturam trianguli conſidero, evidentiſſimè quidem mihi, utpote Geometriæ principiis imbuto, apparet ejus tres angulos æquales eſſe duobus rectis; nec poſſum non credere id verum eſſe quamdiu ad ejus demonſtrationem attendo; ſed ſtatim atque mentis aciem ab illa deflexi, quantumvis adhuc recorder me illam clariſſimè perſpexiſſe, facilè tamen poteſt accidere ut dubitem an ſit vera, ſi quidem Deum ignorem: poſſum enim mihi perſuadere me talem à natura factum eſſe ut interdum in iis fallar quæ me puto quàm evidentiſſimè percipere; cùm præſertim meminerim me ſæpe multa pro veris & certis habuiſſe, quæ poſtmodum aliis rationibus adductus falſa eſſe judicavi. Poſtquàm verò percepi Deum eſſe, quia ſimul etiam intellexi cætera omnia ab eo pendere, illumq; non eſſe fallacem; atq;

inde collegi illa omnia quæ clarè & diſtinctè percipio neceſſariò eſſe vera, etiamſi non attendam ampliùs ad rationes propter quas iſtud verum eſſe judicavi, modò tantum recorder me clarè & diſtinctè perſpexiſſe, nulla ratio contraria afferri poteſt quæ me ad dubitandum impellat, ſed veram & certam de hoc habeo ſcientiam; neque de hoc tantùm, ſed & de reliquis omnibus quæ memini me aliquando demonſtraſſe, ut de Geometricis & ſimilibus: quid enim nunc mihi opponetur? Méne talem factum eſſe ut ſæpe fallar? At jam ſcio me in iis quæ perſpicuè intelligo falli non poſſe: méne multa aliàs pro veris & certis habuiſſe quæ poſtea falſa eſſe deprehendi? atqui nulla ex iis clarè & diſtinctè perceperam, ſed hujus regulæ veritatis ignarus ob alias cauſas fortè credideram, quas poſtea minùs firmas eſſe detexi. Quid ergo dicetur? anne (ut nuper mihi objiciebam) me fortè ſomniare, ſive illa omnia quæ jam cogito non magis vera eſſe quàm ea quæ dormienti occurrunt? imo etiam hoc nihil mutat, nam certè quamvis ſomniarem, ſi quid intellectui meo ſit evidens, illud omnino eſt verum. Atque ita planè video omnis ſcientiæ certitudinē & veritatem ab una veri Dei cognitione pendere, adeò ut priuſquàm illum noſſem, nihil de ulla alia re perfectè ſcire potuerim. Iam verò innumera tum de ipſo Deo, aliiſque rebus intellectualibus, tum etiam de omni illa natura corporea, quæ eſt puræ Matheſeos objectum, mihi planè nota & certa eſſe poſſunt.

MEDITATIO VI.

De rerum materialium exſiſtentia, & reali mentis à corpore diſtinctione.

RELiquum eſt ut examinem an res materiales exſiſtant: & quidē jam ad minimùm ſcio illas, quatenus ſunt puræ Matheſeos objectum, poſſe exſiſtere, quandoquidem ipſas clarè & diſtinctè percipio. Non enim dubium eſt quin Deus ſit capax ea omnia efficiendi quæ ego ſic percipiendi ſum capax; nihilq; unquam ab illo fieri non poſſe judicavi, niſi propter hoc quòd illud à me diſtinctè percipi repugnaret. Præterea ex imaginandi facultate, quâ me uti experior dum circa res iſtas materiales verſor, ſequi videtur illas exſiſtere: nam attentiùs conſideranti quidnam ſit imaginatio, nihil aliud eſſe apparet quàm quædā applicatio facultatis cognoſcitivæ ad corpus ipſi intimè præſens, ac proinde exſiſtens. Quod ut planū fiat, primò examino differentiam quæ eſt inter imaginationem & puram intellectionem. Nempe, exempli cauſâ, cùm triangulum imaginor, non tantùm intelligo illud eſſe figuram tribus lineis comprehenſam, ſed ſimul etiam iſtas tres lineas tanquam præſentes acie mentis intueor; atque hoc eſt quod imaginari appello. Si verò de chiliagono velim

cogitare,

cogitare, equidẽ æquè benè intelligo illud eſſe figuram conſtantem mille lateribus, ac intelligo triangulum eſſe figurã conſtantẽ tribus, ſed non eodẽ modo illa mille latera imaginor, ſive tanquã præſentia intueor: & quamvis tunc, propter conſuetudinẽ aliquid ſemper imaginandi, quoties de re corporea cogito, figuram fortè aliquam confuſè mihi repræſentem, patet tamẽ illam non eſſe chiliagonum, quia nulla in re eſt diverſa ab eâ quam mihi etiam repræſentarem ſi de myriagono, aliáve quavis figurâ plurimorum laterũ cogitarem; nec quicquam juvat ad eas proprietates, quibus chiliagonũ ab aliis polygonis differt, agnoſcendas. Si verò de pentagono quæſtio fit, poſſum quidem ejus figuram intelligere, ſicut figuram chiliagoni, abſq; ope imaginationis; ſed poſſum etiam eanden imaginari, applicando ſcilicet aciem mentis ad ejus quinque latera, ſimulque ad aream iis contentam; & manifeſtè hîc animadverto mihi peculiari quadam animi contentione opus eſſe ad imaginandum; quâ nõ utor ad intelligendum: quæ nova animi contentio, differentiã inter imaginationem, & intellectionem puram clarè oſtendit. Ad hæc conſidero iſtam vim imaginandi quæ in me eſt, prout differt à vi intelligendi, ad mei ipſius, hoc eſt ad mentis meæ eſſentiam non requiri; nam quamvis illa à me abeſſet, procul dubio manerem nihilominùs ille idem qui nunc ſum; unde ſequi videtur illam ab aliqua re à me diverſa pendere; atque facilè intelligo, ſi corpus aliquod exſiſtat cui mens ſit ita conjuncta ut ad illud veluti inſpiciendum pro arbitrio ſe applicet, fieri poſſe ut per hoc ipſum res corporeas imaginer; adeò ut hic modus cogitandi in eo tantùm à pura intellectione differat, quòd mens, dum intelligit, ſe ad ſeipſam quodammodo convertat, reſpiciatq; aliquam ex ideis quæ illi ipſi inſunt; dum autẽ imaginatur, ſe convertat ad corpus, & aliquid in eo ideæ vel à ſe intellectæ, vel ſenſu perceptæ conforme intueatur. Facilè, inquam, intelligo imaginationem ita perfici poſſe, ſiquidem corpus exſiſtat, & quia nullus alius modus æquè conveniens occurrit ad illam explicandam, probabiliter inde conjicio corpus exſiſtere, ſed probabiliter tantùm, & quamvis accuratè omnia inveſtigem, nondum tamen video ex eâ naturæ corporeæ ideâ diſtinctâ, quam in imaginatione mea invenio, ullum ſumi poſſe argumentum quod neceſſariò concludat aliquod corpus exſiſtere.

Soleo vero alia multa imaginari præter illam naturam corpoream quæ eſt puræ Matheſeos objectum, ut colores, ſonos, ſapores, dolorem & ſimilia, ſed nulla tam diſtinctè; & quia hæc percipio meliùs ſenſu, à quo videntur ope memoriæ ad imaginationem perveniſſe; ut com-

ut commodiùs de ipſis agam,eadem operâ etiam de ſenſu eſt agendum,videndúmq; an ex iis quæ iſto cogitandi modo,quem ſenſum appello,percipiuntur,certum aliquod argumentum pro rerum corporearum exiſtentia habere poſſim. Et primò quidem apud me hîc repetā quænam illa ſint quæ antehac ut ſenſu percepta vera eſſe putavi, & quas ob cauſas id putavi; deinde etiam cauſas expendam propter quas eadem poſtea in dubium revocavi; ac denique conſiderabo quid mihi nunc de iiſdem ſit credendum. Primò itaq; ſenſi me habere caput,manus,pedes, & membra cætera, ex quibus conſtat illud corpus quod tanquam mei partem, vel fortè etiam tanquam me totum ſpectabam; ſenſique hoc corpus inter alia multa verſari, à quibus variis commodis, vel incommodis affici poteſt, & commoda iſta ſenſu quodam voluptatis, & incommoda ſenſu doloris metiebar. Atque præter dolorem & voluptatem ſentiebam etiam in me famem, ſitim, alióſque ejuſmodi appetitus; itémque corporeas quaſdam propenſiones ad hilaritatem, ad triſtitiam, ad iram,ſimileſq; alios affectus; foris verò,præter corporum extenſionem,& figuras,& motus,ſentiebam etiam in illis duritiem,& calorem, aliaſque tactiles qualitates; ac præterea lumen,& colores, & odores, & ſapores,& ſonos, ex quorum varietate cælum, terram, maria,& reliqua corpora ab invicem diſtinguebam: nec ſanè abſq; ratione ob ideas iſtarum omnium qualitatum quæ cogitationi meæ ſe offerebant,& quas ſolas propriè & immediatè ſentiebam putabā me ſentire res quaſdam à mea cogitatione planè diverſas, nempe corpora à quibus ideæ iſtæ procederent;experiebar enim illas abſq; ullo meo conſenſu mihi advenire, adeò ut neque poſſem objectum ullum ſentire,quamvis vellem,niſi illud ſenſus organo eſſet præſens; nec poſſem non ſentire cùm erat præſens; cúmq; ideæ ſenſu perceptæ,eſſent multò magis vividæ & expreſſæ,& ſuo etiam modo magis diſtinctæ, quàm ullæ ex iis quas ipſe prudens & ſciens meditando effingebam, vel memoriæ meæ impreſſas advertebam,fieri non poſſe videbatur ut à meipſo procederent; ideóque ſupererat ut ab aliis quibuſdā rebus advenirent:quarum rerum cùm nullam aliunde notitiam haberē quàm ex iſtis ipſis ideis,non poterat aliud mihi venire in mentē quàm illas iis ſimiles eſſe:Atq; etiam quia recordabar me priùs uſum fuiſſe ſenſibus quàm ratione,videbamque ideas quas ipſe effingebam non tam expreſſas eſſe, quam illæ erant quas ſenſu percipiebā,&plerumq;ex earum partibus componi,facilè mihi perſuadebam nullam planè me habere in intellectu,quam non prius habuiſſem in ſenſu.Non etiam ſine ratione corpus illud,quod ſpeciali

quodam

quodam jure meum appellabam, magis ad me pertinere quàm alia ulla arbitrabar; neq; enim ab illo poteram unquam ſejungi, ut à reliquis; omnes appetitus & affectus in illo, & pro illo ſentiebam; ac deniq; dolorem & titillationem voluptatis in ejus partibus, non autem in aliis extra illum poſitis advertebam. Cur verò ex iſto neſcio quo doloris ſenſu quædam animi triſtitia, & ex ſenſu titillationis lætitia quædam conſequatur, cúrve illa neſcio quæ vellicatio ventriculi, quam famem voco, me de cibo ſumendo admoneat, gutturis verò ariditas de potu, & ita de cæteris, non aliam ſanè habebam rationem, niſi quia ita doctus ſum à natura; neque enim ulla planè eſt affinitas (ſaltem quam ego intelligam) inter iſtam vellicationem, & cibi ſumendi voluntatem, ſive inter ſenſum rei dolorem inferentis, & cogitationem triſtitiæ ab iſto ſenſu exortæ. Sed & reliqua omnia quæ de ſenſuum objectis judicabam, videbar à natura didiciſſe: priùs enim illa ita ſe habere mihi perſuaſeram, quàm rationes ullas quibus hoc ipſum probaretur expendiſſem. Poſtea verò multa paulatim experimenta fidem omnem quam ſenſibus habueram labefactarunt, nam & interdum turres quæ rotundæ viſæ fuerant è longinquo, quadratæ apparebant è propinquo, & ſtatuæ permagnæ in eorum faſtigiis ſtantes, non magnæ è terra ſpectanti videbantur; & talibus aliis innumeris in rebus ſenſuum externorum judicia falli deprehendebã; nec externorum duntaxat, ſed etiã internorum, nam quid dolore intimius eſſe poteſt? atqui audiveram aliquando ab iis quibus crus aut brachiũ fuerat abſciſſum, ſe ſibi videri adhuc interdum dolorem ſentire in ea parte corporis quâ carebant; ideóq; etiam in me non planè certum eſſe videbatur membrũ aliquod mihi dolere, quamvis ſentirem in eo dolorem. Quibus etiam duas maximè generales dubitandi cauſas nuper adjeci: prima erat, quòd nulla unquã dum vigilo me ſentire crediderim, quæ non etiã inter dormiendum poſſim aliquando putare me ſentire; cúmq; illa quæ ſentire mihi videor in ſomnis, non credã à rebus extra me poſitis mihi advenire, non advertebã quare id potiùs crederẽ de iis quę ſentire mihi videor vigilando. Altera erat, quòd cùm authorẽ meæ originis adhuc ignorarem, vel ſaltem ignorare me fingerẽ, nihil videbam obſtare quò minùs eſſem natura ita conſtitutus ut fallerer, etiam in iis quæ mihi veriſſima apparebant. Et quantùm ad rationes quibus antea rerum ſenbilium veritatem mihi perſuaſeram, non difficulter ad illas reſpondebã. Cùm enim viderer ad multa impelli à natura quæ ratio diſſuadebat, non multùm fidendum eſſe putabã iis, quæ à natura docentur. Et quamvis ſenſuum perceptiones à vo-

luntate mea non penderent,non ideò concludendum eſſe putabam illas à rebus à me diverſis procedere,quia fortè aliqua eſſe poteſt in meipſo facultas,etſi mihi nondum cognita,illarum effectrix. Nunc autem poſtquam incipio meipſum,meæque authorẽ originis melius noſſe , non quidem omnia quæ habere videor à ſenſibus , puto eſſe temerè admittenda;ſed neq; etiam omnia in dubium revocanda. Et primò quoniam ſcio omnia quæ clarè & diſtinctè intelligo , talia à Deo fieri poſſe qualia illa intelligo,ſatis eſt quòd poſſim unam rem abſq; alterâ clarè & diſtinctè intelligere,ut certus ſim unã ab altera eſſe diverſam,quia poteſt ſaltem à Deo ſeorſim poni; & non refert à qua potentia id fiat,ut diverſa exiſtimetur;ac proinde ex hoc ipſo quòd ſciam me exſiſtere,quòdq; interim nihil planè aliud ad naturam,ſive eſſentiam meam pertinere animadvertã,præter hoc ſolùm quòd ſim res cogitans, rectè concludo meam eſſentiam in hoc uno conſiſtere quòd ſim res cogitans. Et quamvis fortaſſe (vel potiùs ut poſtmodum dicam,pro certo)habeã corpus quod mihi valde arctè conjunctum eſt , quia tamen ex una parte claram & diſtinctã habeo ideam mei ipſius,quatenus ſum tantùm res cogitans,non extenſa;& ex alia parte diſtinctam ideam corporis , quatenus eſt tantũ res extenſa,non cogitans,certum eſt me à corpore meo revera eſſe diſtinctum,& abſq;illo poſſe exſiſtere. Præterea invenio in me facultates ſpecialibus quibuſdã modis cogitandi,puta facultates imaginandi, ſentiendi, ſine quibus totũ me poſſum clarè & diſtinctè intelligere, ſed non vice verſâ illas ſine me, hoc eſt ſine ſubſtantia intelligente cui inſint: intellectionem enim nonnullam in ſuo formali conceptu includunt,unde percipio illas à me,ut modos à re diſtingui. Agnoſco etiam quaſdam alias facultates,ut locum mutandi,varias figuras induendi , & ſimiles, quæ quidem, non magis quàm præcedentes, abſq; aliqua ſubſtantia cui inſint poſſunt intelligi,nec proinde etiam abſq; illa exſiſtere. Sed manifeſtum eſt has,ſiquidem exiſtant,ineſſe debere ſubſtantiæ corporeæ ſive extenſæ,non autẽ intelligenti,quia nempe aliqua extenſio,non autẽ ulla planè intellectio in earum claro & diſtincto conceptu continetur. Iam verò eſt quidẽ in me paſſiva quædam facultas ſentiendi,ſive ideas rerum ſenſibilium recipiendi & cognoſcendi,ſed ejus nullum uſum habere poſſem,niſi quædam activa etiã exſiſteret,ſive in me,ſive in alio, facultas iſtas ideas producendi,vel efficiendi. Atq; hæc ſanè in me ipſo eſſe non poteſt, quia nullam planè intellectionẽ præſupponit,& me non cooperante,ſed ſæpe etiam invito ideæ iſtæ producuntur: ergo ſupereſt ut ſit in aliqua ſubſtantia à me diverſa, in qua quoniam omnis realitas vel

formaliter

formaliter, vel eminenter ineſſe debet quæ eſt objectivè in ideis ab iſta facultate productis,(ut jam ſupra animadverti)vel hæc ſubſtantia eſt corpus, ſive natura corporea, in qua nempe omnia formaliter continentur quæ in ideis objectivè; vel certè Deus eſt, vel aliqua creatura corpore nobilior in qua continentur eminenter: atqui cùm Deus non ſit fallax, omninò manifeſtũ eſt illũ nec per ſe immediatè iſtas ideas mihi immittere, nec etiam mediante aliquâ creaturâ, in qua earum realitas objectiva non formaliter,ſed eminenter tantùm contineatur. Cùm enim nullam planè facultatem mihi dederit ad hoc agnoſcendum,ſed contrà magnam propenſionem ad credendũ illas à rebus corporeis emitti,non video quâ ratione poſſet intelligi ipſum non eſſe fallacem,ſi aliunde quàm à rebus corporeis emitterentur: ac proinde res corporeæ exiſtunt. Non tamen fortè omnes tales omninò exſiſtunt, quales illas ſenſu comprehendo; quoniã iſta ſenſuum comprehenſio in multis valde obſcura eſt, & confuſa; ſed ſaltem illa omnia in iis ſunt quæ clarè & diſtinctè intelligo, id eſt omnia generaliter ſpectata quæ in puræ Matheſeos objecto comprehenduntur. Quantum autem attinet ad reliqua quæ vel tantùm particularia ſunt, ut quòd Sol ſit talis magnitudinis, aut figuræ &c. vel minùs clarè intellecta, ut lumen, ſonus, dolor, & ſimilia, quamvis valde dubia & incerta ſint, hoc tamen ipſum quòd Deus non ſit fallax, quódq; idcircò fieri non poſſit ut ulla falſitas in meis opinionibus reperiatur, niſi aliqua etiam ſit in me facultas à Deo tributa ad illam emendandam, certam mihi ſpem oſtendit veritatis etiam in iis aſſequendæ. Et ſanè nõ dubium eſt quin ea omnia quæ doceor à natura aliquid habeant veritatis: Per naturam enim generaliter ſpectatam nihil nunc aliud quàm vel Deum ipſum, vel rerum creatarum coordinationem à Deo inſtitutam intelligo; nec aliud per naturam meam in particulari, quàm complexionem eorum omnium quæ mihi à Deo ſunt tributa. Nihil autem eſt quod me iſta natura magis expreſſè doceat quàm quòd habeam corpus, cui malè eſt cùm dolorem ſentio; quod cibo, vel potu indiget, cùm famem, aut ſitim patior, & ſimilia; nec proinde dubitare debeo, quin aliquid in eo ſit veritatis. Docet etiã natura per iſtos ſenſus doloris, famis, ſitis, &c. me non tantùm adeſſe meo corpori ut nauta adeſt navigio, ſed illi arctiſſimè eſſe conjunctum, & quaſi permixtum, adeo ut unum quid cum illo componam; alioqui enim cùm corpus læditur, ego qui nihil aliud ſum quàm res cogitans, non ſentirem idcircò dolorem, ſed puro intellectu læſionem iſtam perciperem, ut nauta viſu percipit ſi quid in nave frangatur; & cùm corpus cibo, vel potu indiget, hoc

ipſum expreſſè intelligerem, non confuſè famis & ſitis ſenſus haberem. Nam certè iſti ſenſus ſitis, famis, doloris, &c. nihil aliud ſunt quàm confuſi quidã cogitandi modi ab unione & quaſi permixtione mentis cum corpore exorti. Præterea etiam doceor à naturâ varia circa meum corpus alia corpora exſiſtere, ex quibus nonnulla mihi proſequenda ſunt, alia fugienda. Et certè ex eo quòd valde diverſos ſentiam colores, ſonos, odores, ſapores, calorẽ, duritiem, & ſimilia, rectè concludo, aliquas eſſe in corporibus, à quibus variæ iſtæ ſenſuũ perceptiones adveniunt, varietates iis reſpondentes; etiamſi fortè iis non ſimiles; atque ex eo quòd quædam ex illis perceptionibus, mihi gratæ ſint, aliæ ingratæ, planè certũ eſt meũ corpus, ſive potiùs me totũ, quatenus ex corpore & mente ſum compoſitus, variis commodis & incommodis à circumjacentibus corporibus affici poſſe. Multa verò alia ſunt quæ etſi videar à naturâ doctus eſſe, non tamen revera ab ipſa, ſed à conſuetudine quadam inconſideratè judicandi accepi, atq; ideò falſa eſſe facilè contingit; ut quòd omne ſpatium, in quo nihil planè occurrit quod meos ſenſus moveat, ſit vacuum; quòd in corpore, exempli gratiâ, calido aliquid ſit planè ſimile ideæ caloris quæ in me eſt: in albo aut viridi ſit eadem albedo aut viriditas quam ſentio; in amaro aut dulci idem ſapor, & ſic de cæteris: quòd & aſtra & turres, & quævis alia remota corpora ejus ſint tantùm magnitudinis & figuræ, quam ſenſibus meis exhibent, & alia ejuſmodi. Sed ne quid in hac re non ſatis diſtinctè percipiam accuratiùs debeo definire quid propriè intelligam cùm dico me aliquid doceri à natura; nempe hîc naturam ſtrictiùs ſumo, quàm pro complexione eorum omnium quæ mihi à Deo tributa ſunt; in hac enim complexione multa continentur quæ ad mentẽ ſolam pertinent, ut quòd percipiam id quod factum eſt infectum eſſe non poſſe, & reliqua omnia quæ lumine naturali ſunt nota, de quibus hîc non eſt ſermo; multa etiam quæ ad ſolũ corpus ſpectant, ut quòd deorſum tendat, & ſimilia de quibus etiam non ago, ſed de iis tantùm quæ mihi ut compoſito ex mente & corpore à Deo tributa ſunt: ideóq; hæc natura docet quidem ea refugere quæ ſenſum doloris inferunt, & ea proſequi quæ ſenſum voluptatis, & talia: ſed non apparet illã præterea nos docere ut quicquam ex iſtis ſenſuum perceptionibus ſine prævio intellectus examine de rebus extra nos poſitis concludamus, quia de iis verum ſcire ad mentem ſolam, non autem ad compoſitum videtur pertinere. Ita quamvis ſtella non magis oculum meum quàm ignis exiguæ facis afficiat, nulla tamen in eo realis, ſive poſitiva propenſio eſt ad credendum illam non eſſe majorem, ſed hoc

ſine

ſine ratione ab ineunte ætate judicavi;& quamvis ad ignẽ accedens ſentio calorem,ut etiam ad eundẽ nimis propè accedens ſentio dolorem,nulla profectò ratio eſt quæ ſuadeat in igne aliquid eſſe ſimile iſti calori;ut neq;etiam iſti dolori,ſed tantummodò in eo aliquid eſſe,quodcunq;demum ſit,quod iſtos in nobis ſenſus caloris vel doloris efficiat : & quamvis etiam in aliquo ſpatio nihil ſit quod moveat ſenſum,non ideò ſequitur in eo nullum eſſe corpus, ſed video me in his aliiſq; permultis ordinẽ naturæ pervertere eſſe aſſuetum, quia nempe ſenſuum perceptionibus, quæ propriè tantùm à naturâ datæ ſunt ad menti ſignificandũ quænam compoſito, cujus pars eſt, commoda ſint vel incommoda & eatenus ſunt ſatis claræ & diſtinctæ,utor tanquam regulis certis ad immediatè dignoſcendum quænam ſit corporum extra nos poſitorum eſſentia, de quâ tamen nihil niſi valde obſcurè & confuſè ſignificant. Atqui jam antè ſatis perſpexi quâ ratione, non obſtante Dei bonitate,judicia mea falſa eſſe contingat. Sed nova hic occurrit difficultas circa illa ipſa quæ tanquam perſequenda vel fugienda mihi à natura exhibentur;atq; etiã circa internos ſenſus in quibus errores videor deprehendiſſe : Vt cùm quis grato cibi alicujus ſapore deluſus venenum intus latens aſſumit:ſed nempe tunc tantùm à natura impellitur ad illud appetendum in quo gratus ſapor conſiſtit;non autẽ ad venenum quod planè ignorat;nihilq;hinc aliud concludi poteſt quàm naturam iſtam non eſſe omniſciam: quod non mirum , quia cùm homo ſit res limitata, non alia illi competit quàm limitatæ perfectionis. At verò non ratò etiã in iis erramus ad quæ à natura impellimur; ut cùm ii qui ægrotant, potum, vel cibum appetunt ſibi paulò pòſt nociturum. Dici forſan hîc poterit illos ob id errare quòd natura eorũ ſit corrupta: ſed hoc difficultatẽ non tollit, quia non minùs verè homo ægrotus creatura Dei eſt quàm ſanus;nec proinde minùs videtur repugnare illum à Deo fallacem naturam habere.Atq; ut horologium ex rotis, & ponderibus confectum non minùs accuratè leges omnes naturæ obſervat,cùm malè fabricatum eſt,& horas non rectè indicat,quàm cùm omni ex parte artificis voto ſatisfacit: ita ſi conſiderẽ hominis corpus quatenus machinamẽtũ quoddam eſt ex oſſibus,nervis,muſculis,venis,ſanguine,& pellibus ita aptũ & compoſitum,ut etiamſi nulla in eo mens exſiſteret,eoſdem tamen haberet omnes motus qui nunc in eo non ab imperio voluntatis, nec proinde à mente procedunt;facilè agnoſco illi æquè naturale fore,ſi,exempli cauſâ,hydrope laboret, eam faucium ariditatẽ pati, quæ ſitis ſenſum menti inferre ſolet,atq;etiam ab illa ejus nervos,& reliquas partes ita diſ-

poni ut potum ſumat ex quo morbus augeatur;quàm cùm nullũ tale in eo vitium eſt,à ſimili faucium ſiccitate moveri ad potum ſibi utilẽ aſſumendum. Et quamvis reſpiciens ad præconceptum horologii uſum dicere poſſim illud,cùm horas non rectè indicat, à natura ſua deflectere; Atq; eodem modo conſiderans machinamentum humani corporis tanquam comparatum ad motus qui in eo fieri ſolent, putẽ illud etiam à natura ſua aberrare, ſi ejus fauces ſint aridæ,cùm potus ad ipſius conſervationem non prodeſt; ſatis tamẽ animadverto hanc ultimam naturæ acceptionẽ ab altera multùm differre;hæc enim nihil aliud eſt quàm denominatio à cogitatione mea hominem ægrotum, & horologium malè fabricatum, cum idea hominis ſani, & horologii rectè facti comparante dependens, rebúſq; de quibus dicitur extrinſeca; per illam verò aliquid intelligo quod revera in rebus reperitur,ac proinde nonnihil habet veritatis. At certè etiãſi reſpiciendo ad corpus hydrope laborans, ſit tantùm denominatio extrinſeca cùm dicitur ejus natura eſſe corrupta, ex eo quòd aridas habeat fauces,nec tamen egeat potu: reſpiciendo tamen ad compoſitum,ſive ad mentẽ tali corpori unitam,non eſt pura denominatio, ſed verus error naturæ quòd ſitiat cũ potus eſt ipſi nociturus;ideòq; hìc remanet inquirendũ quo pacto bonitas Dei non impediat quò minùs natura ſic ſumpta ſit fallax. Nempe imprimis hîc adverto magnam eſſe differentiã inter mentẽ & corpus, in eo quòd corpus ex natura ſua ſit ſemper diviſibile;mens autem planè indiviſibilis;nam ſanè cùm hanc conſidero, ſive meipſum quatenus ſum tantùm res cogitans,nullas in me partes poſſum diſtinguere,ſed rẽ planè unam & integrã me eſſe intelligo: & quamvis toti corpori tota mens unita eſſe videatur, abſciſſo tamen pede,vel brachio,vel quavis alia corporis parte,nihil ideò de mente ſubductũ eſſe cognoſco;neq; etiam facultates volendi,ſentiendi,intelligendi, &c. ejus partes dici poſſunt,quia una & eadem mens eſt quæ vult,quæ ſentit,quæ intelligit. Contrà verò nulla res corporea, ſive extenſa poteſt à me cogitari quam non facilè in partes cogitatione dividam,atq;hoc ipſo illã diviſibilẽ eſſe intelligam:quod unũ ſufficeret ad me docendum mentẽ à corpore omninò eſſe diverſam,ſi nondum illud aliunde ſatis ſcirẽ.

Deinde adverto mentẽ non ab omnibus corporis partibus immediatè affici, ſed tantummodò à cerebro,vel fortè etiam ab una tantùm exigua ejus parte, nempe ab ea in qua dicitur eſſe ſenſus communis;quæ quotieſcunq; eodem modo eſt diſpoſita,menti idem exhibet,etiamſi reliquæ corporis partes diverſis interim modis poſſint ſe habere,ut probant innumera experimenta quæ hic recenſere non

eſt opus. Adverto præterea eam eſſe corporis naturam, ut nulla ejus pars poſſit ab alia parte aliquantū remota moveri, quin poſſit etiam moveri eodem modo à qualibet ex iis quæ interjacent, quamvis illa remotior nihil agat. Vt exempli cauſâ in fune A, B, C, D, ſi trahatur ejus ultima pars D, non alio pacto movebitur prima A, quàm moveri etiā poſſet, ſi traheretur una ex intermediis B, vel C, & ultima D, maneret immota. Nec diſſimili ratione, cùm ſentio dolorē pedis, docuit me Phyſica ſenſum illum fieri ope nervorum per pedem ſparſorum, qui inde ad cerebrū uſq; funium inſtar extenſi, dum trahuntur, in pede trahunt etiam intimas cerebri partes ad quas pertingunt, quendámq; motū in iis excitant, qui inſtitutus eſt à natura ut mentē afficiat ſenſu doloris tanquā in pede exſiſtentis: ſed quia illi nervi per tibiam, crus, lumbos, dorſum, & collū tranſire debent, ut à pede ad cerebrum perveniant, poteſt contingere, ut etiamſi eorum pars quæ eſt in pede non attingatur, ſed aliqua tantùm ex intermediis, idē planè ille motus fiat in cerebro qui fit pede malè affecto; ex quo neceſſe erit ut mens ſentiat eundem dolorem: & idem de quolibet alio ſenſu eſt putandū. Adverto deniq; quandoquidē unuſquiſq; ex motibus qui fiunt in eâ parte cerebri quæ immediatè mentē afficit, non niſi unū aliquē ſenſum illi infert, nihil hac in re melius poſſe excogitari, quàm ſi eum inferat qui ex omnibus quos inferre poteſt ad hominis ſani conſervationē quammaximè, & quāfrequentiſſimè conducit; Experientiam autem teſtari tales eſſe omnes ſenſus nobis à naturâ inditos; ac proinde nihil planè in iis reperiri, quod non Dei potentiam, bonitatémq; teſtetur. Ita exempli cauſâ, cùm nervi qui ſunt in pede, vehementer & præter conſuetudinem moventur, ille eorū motus per ſpinæ dorſi medullam ad intima cerebri pertingens, ibi menti ſignum dat ad aliquid ſentiendum, nempe dolorem tanquam in pede exſiſtentē, à quo illa excitatur ad ejus cauſam ut pedi infeſtā, quantum in ſe eſt, amovendam. Potuiſſet verò natura hominis à Deo ſic conſtitui ut ille idem motus in cerebro quidvis aliud menti exhiberet; nempe vel ſeipſum, quatenus eſt in cerebro; vel quatenus eſt in pede; vel in aliquo ex locis intermediis, vel deniq; aliud quidlibet; ſed nihil aliud ad corporis conſervationem æquè conduxiſſet. Eodē modo cùm potu indigemus, quædam inde oritur ſiccitas in gutture nervos ejus movens, & illorum ope cerebri interiora; hícque motus mentē afficit ſenſu ſitis, quia nihil in toto hoc negotio nobis utilius eſt ſcire quàm quòd potu ad conſervationem valetudinis egeamus, & ſic de cæteris. Ex quibus omninò manifeſtum eſt, non obſtante immenſâ Dei bonitate, naturam hominis ut ex mente & corpore

compoſiti

compoſiti non poſſe non aliquando eſſe fallacem. Nam ſi quæ cauſa non in pede, ſed in alia quavis ex partibus per quas nervi à pede ad cerebrum porriguntur, vel etiam in ipſo cerebro eundē planè motum excitet qui ſolet excitari pede male affecto, ſentietur dolor tanquam in pede, ſenſuſq; naturaliter falletur, quia cùm ille idem motus in cerebro non poſſit niſi eundē ſemper ſenſum menti inferre, multóq; frequentiùs oriri ſoleat à cauſa quæ lædit pedem, quàm ab alia alibi exſiſtente, rationi conſentaneum eſt ut pedis potiùs, quàm alterius partis dolorem menti ſemper exhibeat. Et ſi quando faucium ariditas nō ut ſolet ex eo quòd ad corporis valetudinē potiùs conducat, ſed ex contraria aliqua cauſa oriatur, ut in hydropico contingit, longè melius eſt illā tunc fallere, quàm ſi contrà ſemper falleret cùm corpus eſt bene conſtitutū, & ſic de reliquis. Atq; hæc conſideratio plurimum juvat non modò ut errores omnes quibus natura mea obnoxia eſt animadvertam, ſed etiam ut illos aut emendare, aut vitare facilè poſſim. Nam ſanè cùm ſciam omnes ſenſus circa ea quæ ad corporis commodum ſpectant multò frequentiùs verum indicare quàm falſum, poſſimq; uti ferè ſemper pluribus ex iis ad eandē rem examinandam; & inſuper memoriâ, quæ præſentia cum præcedentibus connectit; & intellectu, qui jam omnes errandi cauſas perſpexit, non ampliùs vereri debeo ne illa quæ mihi quotidie à ſenſibus exhibentur ſint falſa, ſed hyperbolicæ ſuperiorum dierum dubitationes ut riſu dignæ ſunt explodendæ; præſertim ſumma illa de ſomno, quem à vigilia non diſtinguebam; nunc enim adverto permagnum inter utrumq; eſſe diſcrimen in eo quòd nunquam inſomnia cū reliquis omnibus actionibus vitæ à memoria conjungantur, ut ea quæ vigilanti occurrunt; nam ſanè ſi quis dum vigilo mihi derepentè appareret, ſtatimque poſtea diſpareret, ut fit in ſomnis, ita ſcilicet ut nec unde veniſſet, nec quo abiret viderem, non immeritò ſpectrū potius, aut phantaſma in cerebro meo effictū, quàm verū hominem eſſe judicarē. Cùm verò eæ res occurrunt, quas diſtinctè unde, ubi, & quando mihi adveniant adverto, earumq; perceptionem abſq; ulla interruptione cum tota reliqua vita connecto, planè certus ſum non in ſomnis ſed vigilanti occurrere. Nec de ipſarum veritate debeo vel minimū dubitare, ſi poſtquam omnes ſenſus, memoriam & intellectum ad illas examinandas convocavi, nihil mihi quod cū cæteris pugnet ab ullo ex his nuntietur. Ex eo enim quòd Deus non ſit fallax ſequitur omnino in talibus me non falli. Sed quia rerum agendarū neceſſitas non ſemper tam accurati examinis moram concedit, fatendū eſt humanam vitam circa res particulares ſæpe erroribus eſſe obnoxiam, & naturæ noſtræ infirmitas eſt agnoſcenda.

FINIS.

2.111.5

005267223

CF1Z002616 0052672223

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google